

Odlingsbeskrivningar

Främja fleråriga grönsaker i svensk matförsörjning

Eva Johansson, Annevi Sjöberg och Johanna Karlén

Stort tack till alla odlare som så generöst har delat med sig av sina erfarenheter, sin tid och kunskap. Ni är alla så inspirerande!

Projektmedarbetare

Eva Johansson

Johanna Karlén

Annevi Sjöberg

Daniel Björklund Jonsson

Projektet har finansierats med hjälp av medel från Jordbruksverket inom ramen för den svenska livsmedelsstrategin. Stiftelsen Skillebyholm är projektägare.

Rapporten finns på projektets hemsida perennagronsaker.se.

Omslagsbilder

Strandkål, fröodling Siementarha; kaukasisk rankspenat; bredbladig kantlök, Ranbogården Inspiratoriet, Samsø; Laukhagen Chicago, Ringve botaniske hage, Trondheim

Foto där inget annat anges E. Johansson

Skillebyholm 2023

Skillebyholm

153 91 Järna

Främja fleråriga grönsaker i svensk matförsörjning

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Introduktion	1
Bakgrund	1
Odlare och odlingar	5
Permakulturhaven Myrrhis, Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb.....	5
Inspiratoriet, Cecil Rye Olsen.....	8
Skogsträdgårdens växter, Hanna Jönsson och My Kjellberg och Under eken, Hanna Jönsson	10
Gammalgård skogsträdgård, Christina Meyer	16
Ätliga trädgården, Anette Brunsell	19
Groblad's Permakultur, Ylvali Falk Groblad	23
Fridens trädgård, David Källströmer.....	26
Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson.....	29
Ringve Botanical Garden, Væres Venner Fellehagen, Den Spiselig Hagen i Malvik, Stephen Barstow.....	32
Siementarha, Tuukka Häkkinen	37
Pähkinämies, Joel Rosenberg	40
Taimitaivas, Heli Plattonen.....	43
Odlingsbeskrivningar	46
<i>Allium fistulosum</i> Piplök	46
<i>Blitum bonus-henricus</i> Gode Henriks målla, lungrot	48
<i>Brassica oleracea</i> var. <i>ramosa</i> Perenn grönkål	50
<i>Claytonia sibirica</i> Vårsköna.....	52
<i>Crambe maritima</i> Strandkål	53
<i>Diplotaxis tenuifolia</i> Sandsenap	56
<i>Hablitzia tamnoides</i> Kaukasisk rankspenat	58
<i>Oxyria digyna</i> Fjällsyra.....	60
<i>Rumex acetosa</i> Ängssyra	62
<i>Rumex patientia</i> Spenatskräppa.....	63
<i>Rumex rugosus</i> Trädgårdssyra.....	65
Referenser	67

Sammanfattning

Odlarna menar att fleråriga grönsaker har flera fördelar. De är friska – få odlare har rapporterat sjukdomar eller skadedjur. Att de fleråriga grönsakerna kommer tidigt på våren och kräver mindre arbete när de etablerats är andra fördelar. En större biologisk mångfald är ytterligare en fördel.

Flera odlare håller kurser om odling och matlagning och flera har skrivit eller skriver böcker om odling och matlagning med fleråriga grönsaker. Försäljning av plantor och frö är andra sätt att nå kunder och utveckla sin verksamhet. Över lag säger odlarna att fleråriga grönsaker är lite svårare att sälja än ettåriga, ofta på grund av att kunder inte känner igen grönsakerna eller att man måste lära folk att äta fleråriga grönsaker.

Det är vår förhoppning att rapporten och projektet är inspirerande och bidrar till att främja fleråriga grönsaker.

Introduktion

Denna rapport är en del av projektet *Främja fleråriga grönsaker i svensk matförsörjning* (2022–2023). Syftet med projektet var att öka och sprida kunskap om fleråriga grönsaker. Rapporten omfattar odlarbesök som gjordes 2022–2023. I tillägg till odlarbesöken hölls en serie föreläsningar riktade till olika målgrupper. Hösten 2023 hölls ett seminarium om fleråriga grönsaker med talare från Danmark, USA och Sverige. Vi har även samlat information om fleråriga grönsaker på hemsidan perennagronsaker.se.

För odlingsbeskrivningarna gjorde vi ett urval av tolv odlare i Norden för att få så stor spridning som möjligt på förutsättningarna för odling. Vi valde odlare från flera olika odlingszoner, med skilda odlingssätt och jordar.

Rapporten sammanfattar en del av odlarnas erfarenhet med fleråriga grönsaker. Först finns beskrivningar av odlarna och deras odlingar med information om odlingszon, odlingssätt, jordar mm. Sedan följer odlingsbeskrivningar med detaljerad information om enskilda grönsaker. Fleråriga grönsaker som tas upp i odlingsbeskrivningarna är valda för att de odlas av många projektdeltagare. De är från en mångfald växtfamiljer och växer i olika förhållanden.

Bakgrund

Fleråriga grönsaker är växter som används som grönsaker och återkommer på samma plats år efter år. Många fleråriga grönsaker är både mycket tidigare och mer lättskötta än deras ettåriga motsvarigheter. Intresset för att odla fleråriga grönsaker har ökat mycket på senare tid.

Eftersom fleråriga grönsaker har lång etableringstid (upp till 3 år) från sådd till första ordentliga skörden är det avgörande för alla led i produktionen från fröfirmor och plantskolor, till odlare, matproducenter och förädlingsfirmor som skulle kunna tänka sig att investera tid, arbetskraft och pengar på nya sorter att ha relevant information.

Fleråriga grönsaker kan fylla en viktig roll i livskraftig ekologisk odling vilken kännetecknas av näringsstäthet och minimerad markbearbetning. De bidrar till biologisk mångfald både ovan och under markytan och även på tallriken. I förlängningen kan vi nå en ökad självförsörjningsgrad i livsmedelsproduktionen med arter anpassade till nordiska

odlingsförhållanden. Stora delar av Sverige drabbades av torra 2018 och i vissa områden hög nederbörd och en kylig vår 2021. Grödor som inte behöver sås eller planteras varje år kan vara mer resilienta och minska sårbarheten i vår livsmedelsförsörjning.

I ett större perspektiv kan projektet knytas till globala miljömålen (12 och 15) *Ekosystem och biologisk mångfald* samt *Hållbar konsumtion och produktion*.

En kost som har en större andel grönsaker, i ett omdanat livsmedelssystem, har en avgörande roll i att möta Parisavtalets mål (Willett et al. 2019). Genom att integrera perenna grödor kan våra matsystem göras mer hållbara och resilienta (FOA 2013; Foley et al. 2011; Niles et al. 2018).

Att odla i perenna system binder kol i marken, minskar jorderosion och ökar odlingens biologiska mångfald (Sollen-Norrlin, Ghaley, and Rintoul 2020; Toensmeier, Ferguson, and Mehra 2020) vilka är mycket viktiga aspekter i hållbara matsystem. I odlingar med fleråriga grönsaker behöver jorden inte störas med bearbetning och sådd varje år. Detta minskar utarmningen av jorden och gynnar mångfalden både i jorden, med dess oumbärliga mykorrhiza och maskar, och ovan jord eftersom många insektsarter trivs i det permanenta vegetationstäckets som de fleråriga grönsakerna erbjuder. Då de har djupa rötter kan de ta upp näringsämnen och vatten från djupare jordlager än ettåriga grödor (Crews et al. 2017). I svenska odlingsförsök har man kunnat skörda vissa fleråriga grönsaker upp till sju gånger per säsong från samma yta jämfört med max tre skördar (efter omsådd) för ettåriga grönsaker på samma yta på Under Tallarna andelsjordbruk 2020. Perenn grönsaksodling kan därmed vara en del av ett hållbart regenerativt jordbruk som är viktigt att lära oss mer om för att i framtiden kunna skala upp produktionen.

För odlare är fördelar med fleråriga grönsaker att de minskar arbetet med sådd och omplantering. Även behovet av bevattning och markbearbetning när de har etablerats minskar (bättre jordhälsa). De är även mindre sjukdomsbenägna och drabbas av färre skadedjur än ettåriga grönsaker (Ciotir et al. 2019; Sjöberg, Weiss, and Larsson 2016). Fleråriga grönsaker ger också en stabil skörd och skördesäsongen kan förlängas både vår och höst (Crawford 2012; Sjöberg, Weiss, and Larsson 2016) vilket är av särskilt intresse för yrkesodlare. Odlarna kan följaktligen förlänga säsongen då närodlat finns tillgängligt samt få inkomster tidigare och senare på odlingssäsongen och därmed öka sin konkurrenskraft.

Det finns ett stort intresse för fleråriga grönsaker bland odlare och allmänheten. De senaste åren har grönsaksodlare börjat få upp ögonen för fleråriga grönsaker och en hel del provodlar flertalet fleråriga grönsaker.

Metod

För odlingsbeskrivningarna gjorde vi ett urval av tolv odlare i Norden för att få så stor spridning som möjligt på förutsättningarna för odling. Vi valde odlare från flera olika odlingszoner, med skilda odlingssätt och jordar.

Innan besöket fick odlarna ett frågeformulär med frågor om odlingarna samt om specifika grödor. Förutom grödor som ingick i frågeformuläret finns listor på *Ett urval andra intressanta växter* med kryddor, medicinalväxter samt arter och sorter som provodlas. Listan på andra intressanta växter är inte komplett, dvs den tar inte upp alla arter och sorter som odlas på varje plats.

Vi gjorde ett besök hos varje odlare. Under besöket frågade vi om och dokumenterade odlingsplatsen, arbetsmetoder och grödor. Samtidigt kunde vi diskutera och förmedla kontakter och information vi fått med oss från andra odlare. Besöken och projektet blev på så sätt en upptakt till ett nätverk för odlare av fleråriga grönsaker.

Odlingsbeskrivningar och presentationerna av odlingarna är baserade på frågeformulären som odlarna fick innan besöket, information som vi samlade in vid besöken och kontakt efter besök med odlarna.

Figur 1. Karta över odlare som besöktes, numrering se tabell nedan

Tabell 1 Odlare, ort, odlingszon, jord och odlingsätt.

Nummer på kartan	Odlare	Ort	Odlingszon	Jord	Odlingsätt
1	Permakulturhaven Myrrhis, Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb	Rønede, Danmark	Odlingszon 1	sand	radodling, alléodling, skogsträdgård, plantskola
2	Inspiratoriet, Cecil Rye Olsen	Samsø, Danmark	Odlingszon 1	tung lera	skogsträdgård
3	Skogsträdgårdens växter, Hanna Jönsson och My Kellberg	Höör	3	sandig morän	plantskola, trädgård
4	Gammelgård, Christina Meyer	Älmhult	4, norrsluttning	sand med bra mullhalt	skogsträdgård
5	Ätliga trädgården, Anette Brunsell	Alvesta	4	sand	skogsträdgård
6	Groblad's Permakultur, Ylvali Falk Groblad	Lönashult	3	moränjord	skogsträdgård
7	Fridens trädgård, David Källströmer	Nyköping	2	lera	skogsträdgård
8	Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson	Söderhamn	4–5	alltifrån lera till sand	upphöjda bäddar
9	Væres Venner Fellehagen, Ringve Botanical Garden, Den Spiselig Hagen i Malvik, Stephen Barstow	Malvik och Trondheim, Norge	H 4–5*	kalk- och mineralrik lerjord	trädgård
10	Siementarha, Tuukka Häkkinen	Livonsaari, Finland	3	lera med ganska bra mullhalt	radodling, trädgård
11	Pähkinämies, Joel Rosenberg	Laitila, Finland	Zon I**	morän (hietamoreeni)	skogsträdgård
12	Taimitaivas, Heli Plattonen	Pirkkala, Finland	Zon II**	lera	plantskola, trädgård

* Stephen Barstow: We are in Norwegian hardiness zone H4-5, although these aren't so relevant to perennial vegetables as they are designed for trees and bushes exposed to the air temperature. Snow cover is more important or at least an additional factor. I have very unreliable snow cover which means my perennials are much more exposed than 10-20 km inland where they have a reliable cover of snow protecting perennials.

** lägg till 1–2 zoner till finska odlingszoner för att få motsvarande svensk odlingszon

Odlare och odlingar

Permakulturhaven Myrrhis, Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb
Rønne, Danmark

Figur 1 Tycho Holcomb och Karolin Nolsø. Foto: Permakulturhaven

www.permakulturhaven.dk

Permakulturhaven har gett ut två böcker: *Permakulturhaven* (2017) Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb och *Mad med Fleråriga Gröntsager* (2021) Thea Hestbjerg, Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb.

Besök 11 juni 2022

Odlingsbeskrivning

Radodling, alléodling, skogsträdgård och plantskola

Odlingszon 1

Jorden är sand, 1.6 % soil organic carbon, 40–50 cm matjord, pH 4,8–5,3

300 m² skogsträdgård. Skogsträdgården har odlats sedan 2012.

4 ha fält varav 0,5 ha intensivt odlat, resten extensivt med kaniner, höns och häst. Höskörd på en del av fältet. Fältet har odlats sedan 2017.

Kommunalt vatten till bevattning. Det är dyrt men pålitligt.

Skogsträdgården - vattnar vanligtvis 1 gång per år, tidigt i juni

Grönsaker bevattnas med vattenspridare vid behov

Träden bevattnas med drip line i 5 år.

Figur 2 Permakulturhaven Myrrhis alléodling och radodling på fältet

Figur 3 Permakulturhaven Myrrhis alléodling och radodling på fältet

Figur 4 Permakulturhaven Myrrhis radodling och alléodling, fältet

Förberedelse av jorden innan odling

Täckt med plast från april till april första året, sedan odling av pumpor 1 år, nästa år ett åriga grönsaker, sedan träd, buskar mm

Har planterat ca 4 000 träd och buskar, både lä/häckplantering och frukt, bär och nötter.

Gödslar med flis eller annat gratis organiskt material som tas in utifrån odlingen. 5 cm organiskt material läggs på vart annat år till fleråriga grönsaker.

Här odlas bland annat

Arter som ingick i frågeformuläret

<i>Allium fistulosum</i>	Piplök
<i>Blitum bonus-henricus</i>	Gode henriks målla
<i>Brassica oleracea var. ramosa</i>	Perenn grönkål
<i>Bunias orientalis</i>	Ryssgubbe
<i>Crambe maritima</i>	Strandkål
<i>Diplotaxis tenuifolia</i>	Sandsenap
<i>Foeniculum vulgare</i>	Fänkål
<i>Hablitzia tamnoides</i>	Kaukasisk rankspenat
<i>Hemerocallis sp.</i>	Daglilja
<i>Hosta sieboldiana</i>	Funkia
<i>Levisticum officinale</i>	Libbsticka
<i>Morus spp</i>	Mullbär, blad
<i>Myrrhis odorata</i>	Spansk körvel
<i>Rumex acetosa</i>	Ängssyra
<i>Rumex patientia</i>	Spenatskräppa
<i>Scorzonera hispanica</i>	Svartrot
<i>Silene vulgaris</i>	Smällglim
<i>Tilia cordata</i>	Skogslind

Ogräs

Rensar ogräs för hand och täcker.

Skogsträdgården

Snärjmåra– har försökt täcka bort den med flis men den finns kvar

Nässlor

Kvickrot

Rensar ogräs 1 gång/år 1 april när vi kan se vad som överlevt vintern. Det tar ca 4 arbetstimmar. Det blir mindre och mindre att rensa varje år.

Skadedjur och sjukdomar

Fåglar är ett större problem i plantskolan än möss och sork – vi har nät över vintersådda brätten

Sork

Sniglar främst på jordgubbar, hosta och dagliljor

Rådjur finns i närheten men inte i odlingen än

Försäljning och marknadsföring

Kunder är privatpersoner och en restaurang. Vi har en andelsodling med självplock till 30 personer, det är fjärde säsongen med detta system. Det går bra men det är nog för billigt.

Hur upplever ni efterfrågan på fleråriga grönsaker?

Plantskola och fröförsäljning ökar långsamt.

Vilken forskning saknar ni?

Nässlor till fiber, mat (blad och frö)

Gode Henriks målla frö (har skördat 100 gr frö/m²)

Inspiratoriet, Cecil Rye Olsen
Samsø, Danmark

Figur 5 Cecil Rye Olsen. Foto A. Sjöberg

www.inspiratoriet.org

Besök 12 juni 2022

Odlingsbeskrivning

Skogsträdgård

Odlingszon 1

Sista frosten 1–15 maj med stor årsvariation

Om det varit en kall vinter och marken är frusen tar det lång tid att bli varmt.

Jord Mellanlera

Odlingens storlek

3000 kvm + 2000 kvm

2008 var detta barmark, en betad hästhage. Efter 3 år kunde jag höra hur det växte.

Figur 6 Cecil odlar en skogsträdgård på Inspiratoriet.

Förberedelse av jorden innan odling

Jag täckte en bit åt gången med plast från september till september. Sedan la jag hästgödsel och kompost runt träd och buskar och planterade örtskiktet rakt ner i den. Jag drar upp lite jord underifrån vid plantering så skikten kan börja blandas. Planterar helst på hösten men även på våren.

Stigarna anlades med ett tjockt lager blöta tidningar och flis. Stigar blir inte alltid kvar på samma plats utan tas upp och läggs igen vid behov.

Det 5 000 kvm stora området gödslades en gång med 150 ton hästgödsel och kompost. På någon enstaka plats har jag tillfört hästgödsel och kompost en gång till. Tillsatte mykorrhiza från Martin Crawford till jorden i början, nu behövs det inte eftersom förbindelsen är etablerad.

Jag planterar i kompost, hästgödsel och biokol. Läger ibland på ull. Jag planterar marktäckande växter jättetätt.

Trädgården används till skönhet, diversitet, meditation, mat är en biprodukt. Är det inte vackert vill jag inte ha det i trädgården. Ta växter du älskar och blanda. Diversitet på alla plan är viktigt. Varje år ser jag fler insekter som leder till fler fåglar och nu kommer även rovfåglar.

Figur 7 Inspiratoriet daglilja med vildbi

Nu ska jag börja ta bort växter som inte passar. För mig är det viktigt att det är något nytt varje år annars blir det bara underhåll och det är tråkigt.

Här odlas bland annat

Arter som ingick i frågeformuläret

<i>Allium fistulosum</i>	Piplök
<i>Blitum bonus-henricus</i>	Gode Henriks målla
<i>Diploaxis tenuifolia</i>	Sandsenap
<i>Foeniculum vulgare</i>	Fänkål

<i>Hablitia tamnoides</i>	Kaukasisk rankspenat
<i>Hemerocallis sp.</i>	Daglilja
<i>Hosta sieboldiana</i>	Funkia
<i>Levisticum officinale</i>	Libbsticka
<i>Morus spp</i>	Mullbär, blad
<i>Myrrhis odorata</i>	Spansk körvel
<i>Rumex acetosa</i>	Ängssyra
<i>Sedum sarmentosum</i>	Löparfetblad
<i>Silene vulgaris</i>	Smällglim
<i>Tilia cordata</i>	Skogslind
<i>Urtica dioica</i>	Brännässla

Ogräs

Kirskål, lite kvickrot, snärjmåra (*Galium aparine*)

Jag rensar ogräs för hand till mitten av juni och igen på hösten

Skadedjur och sjukdomar

Rådjur är ett problem - jag stängslar.

Jag har trädgårdssniglar som äter äggen av spansk skogssnigel.

Jag har inga problem med sjukdomar.

Skogsträdgårdens växter, Hanna Jönsson och My Kjellberg och Under eken, Hanna Jönsson Höör

Figur 8 Hanna Jönsson. Foto: privat

skogstradgardensvaxter.se

Odlingsbeskrivning

Plantskola, trädgård

Odlingszon 3–4, Sandig morän, knappt 4 ha, hälften björk

Gammalt bete

Förberedelse av jorden innan odling

Har använt olika strategier. Delar har jag grävt bort grässvålen och planterat direkt, andra delar är täckta två år med plast, andra ett-två år med ensilage/hö/halm. Använder även grannars gödsel, samt löv från kommun och egen fastighet. I stigarna har jag lagt sågspån.

Viltstängsel runt trädgården.

Vattensystem till odlingen

Vi vill jobba med grunda vattensystem så vi har en grävd brunn och bevattningsdammar. Stora dammen är grävd på högsta punkten, den rymmer 150 000–200 000 liter när den är full. Därifrån bevattnar jag hela min odling med självfall genom ett droppbevattningssystem, ca 3000 liter per vecka. Vi pumpar upp i IBC tank för att blanda med urin.

Mellandamm där överskottsvatten från bevattning av krukor rinner ner. Pumpar även från lägre damm för att återanvända vattnet.

Plantskola

Vi säljer ca 10 000 plantor/år. Över 100 olika ätbara perenner sorteras i sortlistan - sallad, kokgrönt, lökar. Säljer även kryddor och medicinalväxter, ätliga blommor, funktionsväxter och ängsväxter.

Figur 9 Skogsträdgårdens växters plantskola.

Jordblandning till plantskolan

Tidigare blandade vi för hand

- Gödsel från grannar
- Lövmull
- Kommunkompost

Denna metod ledde till näringsbrist i krukor då växterna står länge i kruka. Vi har nu gått över till torvfri Econova jord som levereras. Econova använder Skogsträdgårdens växters feedback för att förbättra jorden.

Nya jordblandningen innehåller

- Biokol av skörderester
- Biokompost av skörderester (är ljus och lätt)
- Grönkompost (ganska tung, mörk)
- Lera

Den fungerar ganska bra men det är lite svårt med dränering – den blir lite blöt och kladdig och det blir lite näringsbrist. Vi utvärderar och testar en ny blandning inför kommande säsong.

Bredsår det mesta och sår en del i plugg.

Frö är i princip eget utsäde utom de arter och sorter som inte kan garanteras vara rent/okorsat. Vi tar även en del sticklingar och delar en del plantor från våra trädgårdar.

Övervintring

I början övervintrades allt ute – det mesta klarade det fint utom kolhydratrika rötter. Nu övervintras vedartade växter och de med kolhydratrika rötter i växthuset.

Det blir runt -10 här på vintern. På senvintern under soliga dagar är temperaturskillnaden mellan natt och dag stor och står svarta krukor ute i solen blir det kämpigt för växterna.

Växthuset är från Norhage (norhage.se). Trä och kanalplast. Vi är mycket nöjda. Litar på att det är stormsäkert. Växthuset används främst från oktober till april. Mycket kondens rinner ner på syllan, behöver kanske byta ut den med tiden. Vi har byggt egna gavlar med återanvända fönster för att kunna se ut och få en härligare känsla på platsen.

Figur 10 Växthus Skogsträdgårdens växter

Här odlas bland annat

Arter som ingick i frågeformuläret

<i>Allium fistulosum</i>	Piplök
<i>Blitum bonus-henricus</i>	Gode henriks målla
<i>Brassica oleracea var. ramosa</i>	Perenn grönkål
<i>Bunias orientalis</i>	Ryssgubbe
<i>Claytonia sibirica</i>	Vårsköna
<i>Crambe maritima</i>	Strandkål
<i>Hemerocallis sp.</i>	Daglilja
<i>Hosta sieboldiana</i>	Funkia
<i>Levisticum officinale</i>	Libbsticka
<i>Ligusticum scoticum</i>	Skotsk libbsticka
<i>Mertensia maritima</i>	
<i>ssp. asiatica (simplicissima)</i>	Ostronört
<i>Myrrhis odorata</i>	Spansk körvel
<i>Oxyria digyna</i>	Fjällsyra
<i>Rumex patientia</i>	Spenatskräppa
<i>Scorzonera hispanica</i>	Svartrot
<i>Sedum sarmentosum</i>	Löparfetblad
<i>Silene vulgaris</i>	Smällglim

Ett urval andra intressanta växter

Sallad, kokgrönt och lök

<i>Aconogonon x fennicum</i>	Finnslide
<i>Aegopodium podagraria 'Variegatum'</i>	Brokig kirskål
<i>Allium ampeloprasum var Babingtonii</i>	Babingtonlök
<i>Allium cernuum</i>	Prärielök
<i>Allium fistulosum</i>	Piplök
<i>Allium schoenoprasum</i>	Gräslök
<i>Allium scorodoprasum</i>	Skogslök
<i>Allium senescens</i>	Bredbladig kantlök
<i>Allium senescens 'Lisas blue'</i>	Kantlök
<i>Allium senescens 'Somerfugl'</i>	Kantlök
<i>Allium tuberosum</i>	Kinesisk gräslök
<i>Allium ursinum</i>	Ramslök
<i>Althaea moschata</i>	Myskmalva
<i>Asparagus officinalis</i>	Sparris
<i>Bellis perennis</i>	Tusensköna
<i>Beta trigyna</i>	Kaukasusbeta
<i>Beta vulgaris ssp. maritima</i>	Strandbeta
<i>Bistorta officinalis</i>	Stor ormrot
<i>Brassica oleracea 'Daubenton'</i>	Daubenton
<i>Bunias orientalis</i>	Ryssgubbe
<i>Camassia quamash</i>	Stjärnhyacint
<i>Campanula latifolia</i>	Hässleklocka
<i>Campanula poscharskyana</i>	Stjärnklocka
<i>Campanula rotundifolia</i>	Liten blåklocka
<i>Campanula trachelium</i>	Nässelklocka

<i>Centranthus ruber</i>	Pipört
<i>Cirsium oleraceum</i>	Kåltistel
<i>Claytonia sibirica</i>	Vårsköna
<i>Dystaenia takeshimana</i>	Ullungloka
<i>Helianthus strumosus</i>	Strävsolros
<i>Helianthus tuberosus</i>	Jordärtskocka
<i>Hylotelephium spectabile</i>	Kinesisk kärleksört
<i>Hylotelephium telephium subsp. maximum</i>	Vanlig kärleksört (gul)
<i>Lamium galeobdolon subsp. argentatum</i>	Praktgulplister
<i>Lamium galeobdolon subsp. lavidum</i>	Tuvgulplister Hermann's Pride
<i>Lathyrus tuberosus</i>	Knölvial
<i>Ligusticum scotium</i>	Strandloka
<i>Matteuccia struthiopteris</i>	Strutbräken
<i>Myrrhis odorata</i>	Spansk körvel
<i>Rumex scutatus</i>	Sköldsyra
<i>Sanguisorba minor</i>	Pimpinell
<i>Sanguisorba officinalis</i>	Blodtopp
<i>Scorzonera hizpanica</i>	Svartrot
<i>Secale montanum</i>	Perenn råg
<i>Sedum sarmentosum</i>	Löparfetblad
<i>Silene vulgaris</i>	Smällglim
<i>Smyrnium olusatrum</i>	Alexanderloka
<i>Urtica galeopsifolia</i>	Skogsnässla
<i>Vicia pisiiformis</i>	Ärtvicker
<i>Viola riviniana 'Purpurea'</i>	Purpurviol

Ogräs

Vi handrensar.

Vilka utmaningar har ni i odlingen

Växtnäringsbalansen i jorden. Vi odlar på mager mark och behöver tillföra både näring och organiskt material för god tillväxt. Mycket av det vi tillför, som brunnen hästgödsel och lövkompost, innehåller en hel del ogräsfröer och leder till mycket arbete om vi inte tajmar väl.

Hitta rätta skördetillfälle och slå grödorna så att de inte frösår sig själva. Att odla frö till försäljning leder till många småplantor i odlingarna. Design och tajming!

Figur 11 Trädgården Under eken

Försäljning och marknadsföring

Skörden säljer jag via uppköpare som specialiserat sig på vilda växter och lite udda grödor till restauranger.

Kan ta upp försäljning i egen självbetjäningssbod hemma om det finns tid och större intresse. Har testat REKO-ring, svårt pga att för få vågar testa de perenna grönsakerna.

För leverans till restaurang packar jag fleråriga grönsaker i backar och sätter vissa i vatten.

Hur är efterfrågan på fleråriga grönsaker?

Man måste jobba mer för att få det sålt, stora intresset finns i restaurangbranschen, finns nyfikna kockar som är villiga att betala; svårare att sälja till privatpersoner - man måste lära folk att äta det, de måste smaka först.

Det som heter lök och kål är mer lättsålda, även syrorna.

Vad har ni för utmaningar med försäljning

Klurigt med försäljningen i gårdsbod då svinnet blir stort ifall en inte har kyl. Behöver begränsa tiderna så att fler kunder kommer samma dag. Om jag säljer det på lösvikt krävs större mängder men mindre arbete med packning.

Tidsåtgång och effektivitet behöver vägas

Vad gäller plantförsäljning så gäller det att hitta rätt växter, det är svårt att sälja svenskproducerade växter på trädgårdsmässor i mars, då är det bättre med butik april-juni, men lite svårt att få skogsträdgårdskunden att hitta till oss.

Gammelgård skogsträdgård, Christina Meyer
Älmhult

Figur 12 Christina Meyer Foto: A. Sjöberg

gammelgaard.se

Besök 13 juni 2022

Odlingsbeskrivning

Skogsträdgård

Odlingszon 4 norrsluttning

Jord Sand med bra mullhalt

Storlek 800–1000 m²

Antal år ni odlat på denna plats

Vi påbörjade anläggandet av skogsträdgården i 2016. Innan det var området en gammal, igenväxt hästhage med hassel, ek, sälg, lind, enstaka granar och mycket asp och björk. Hela området var täckt av kvickrot och nässlor. I den norra endan av området fanns ett sankt område där vi fick grävt en stor damm.

Förberedelse av jorden innan odling

Vi gjorde en design för skogsträdgården med gångar och bäddar och planterade in frukt- och amträd och bärbuskar.

Alla gångarna är täckta med tidningar och flis, vilket upprepades efter 1-2 år. Efter det krävs ogrärensning i gångarna varje år, vilket vi gör för hand.

I bäddarna runt träd och buskar har vi täckt med tidningar och hö, halm eller ensilage och odlat potatis 1–2 år för varje bädd. Såklart inte alla bäddarna i det 1000 m² stora område samtidigt, men 1–2 bäddar per år.

Efter 1–2 år med potatis har vi rensat bort (för hand) de sista resterna av kvickrot – och först därefter har vi planterat in fleråriga grönsaker.

Hur ofta gödslar ni och med vad

De första åren mens plantorna är små och glesa har vi täckt jorden med organiskt material – bland annat mycket gräsklipp och vallört – mellan plantorna, men bara till mitten av augusti. Därefter har vi lagt på löv på hösten.

Med tiden har mullhalten ökat ordentligt.

Figur 13 Jord i Gammelgårds skogsträdgård

Har ni exempel på lyckade samplanteringar?

Viol är en bra marktäckare tillsammans med olika lök.

Hosta och vårsköna supplerar varandra bra – vårsköna är tidig och hosta täcker bra på sommaren när vårskönan har blommat över.

Här odlas bland annat

Arter som ingick i frågeformuläret

<i>Allium fistulosum</i>	Piplök
<i>Blitum bonus-henricus</i>	Gode henriks målla
<i>Brassica oleracea var. ramosa</i>	Perenn grönkål
<i>Claytonia sibirica</i>	Vårsköna
<i>Crambe maritima</i>	Strandkål
<i>Diplotaxis tenuifolia</i>	Sandsenap
<i>Hablitia tamnoides</i>	Kaukasisk rankspenat
<i>Hemerocallis sp.</i>	Daglilja
<i>Hosta sieboldiana</i>	Funkia
<i>Ligusticum scoticum</i>	Skotsk libbsticka
<i>Morus spp</i>	Mullbär blad
<i>Myrrhis odorata</i>	Spansk körvel
<i>Oxyria digyna</i>	Fjällsyra
<i>Rumex patientia</i>	Spenatskräppa

<i>Rumex rugosus</i>	Trädgårdssyra
<i>Scorzonera hispanica</i>	Svartrot
<i>Sedum sarmentosum</i>	Löparfetblad
<i>Silene vulgaris</i>	Smällglim
<i>Tilia cordata</i>	Skogslind
<i>Urtica dioica</i>	Brännässla

Ett urval andra intressanta växter

<i>Allium ramosum</i>	Doftlök
<i>Allium scorodoprasum</i>	Skogslök
<i>Allium ursinum</i>	Ramslök
<i>Dystaenia takesimana</i>	Ullungloka
<i>Fragaria vesca</i>	Smultron
<i>Ligularia fischeri</i>	Spindelstånds
<i>Hylotelephium telephium</i>	Kärleksört
<i>Matteuccia struthiopteris</i>	Strutbräken
<i>Rumex sanguineus</i>	Skogsskräppa
<i>Rumex scutatus</i>	Sköldsyra
<i>Viol sp.</i>	Viol

Ogräs

Kvickrot

Hur bekämpar ni ogräs?

Vi täcker bort al kvickrot innan vi planterar in de fleråriga grönsakerna. Sen rensar vi ogräs manuellt ett par gånger om året. Från dammen finns lite invasion av vass som vi bromsar med en häck av vallört Bocking 14.

Skadedjur och sjukdomar

Finns problem med sjukdomar?

Nej

Problem med skadedjur?

I början hade vi mycket sork, men allt eftersom skogsträdgården har fyllts med träd, buskar och örter är det mest i gångarna. Alla dyra träd planteras dock i nätkorgar. Mördarsniglar var också ett större problem i början – de finns nästan inte mer och är inte något problem längre. Kanske därför att de senaste åren har våren varit väldigt kall och torr. Rådjur är ett större problem – så vi har stängslat hela skogsträdgården.

Försäljning och marknadsföring

Vi odlar inte till försäljning – bara till oss själva.

Vi har tre syften med skogsträdgården: 1. Att odla mat så mångfalds- och klimatvänligt som möjligt; 2. att bidra till forskning och kunskapsutveckling om skogsträdgårdsodling; och 3. att sprida kunskap bland vanliga trädgårdsägare om skogsträdgårdsodling och biologisk mångfald.

Särskilt syfte nummer 1 och 3 upptar oss. Vi har haft en del föreläsningar i vuxenskolan och har många besökande i skogsträdgården – både privata, föreningar och forskare. I 2022 var vi

med i Tusen trädgårdar och i Lands Öppen Trädgård. I tre år från 2020 till 2022 höll vi i en studiecirkel om skogsträdgårdsodling där alla deltagare anlade en egen skogsträdgård hemma.

Figur 14 Lilla skogsträdgården, Gammelgårds.

I anknnytning till skogsträdgården har vi en liten butik där vi säljer böcker om skogsträdgårdsodling, biologisk mångfald och mat med fleråriga grönsaker.

Vi har också en hemsida med information om bland annat skogsträdgården och blogg-inlägg om våra erfarenheter med skogsträdgårdsodling och annat.

Ätliga trädgården, Anette Brunsell

Alvesta

Figur 15 Anette Brunsell. Foto: privat

www.atligatradgarden.se

Besök 12 maj 2023

Odlingsbeskrivning

Skogsträdgård

Odlingszon 4, 200 kvm, odlats i 6 år/10 år/30 år

Grundgödslar med brunnen hästgödsel, lövkompost, täckodlar, bygger limpor, när tillfälle ges tar jag hem tång.

Största utmaningen hos mig är vatten eftersom trädgården är för liten för bevattningsdamm och är anlagd på en sandås med finaste sandlådesand där vattnet rinner rakt igenom. Allt material jag odlar i är tillfört på olika sätt.

Det finns något att äta från trädgården från februari till oktober, om man räknar med vinterportlacken. 80–90% är fleråriga grönsaker. Skogsskräppa (god i februari då den tinar fram), ullungloka i februari, kärleksört, piplok, mynta, citronmeliss, spenatskräppa, skördar strävsolros hela vintern (godare än jordärtskocka).

Har du exempel på lyckade samplanteringar?

Hässleklocka och ramslök

Figur 16 Ätliga trädgården – skogsnäta villaträdgård. Foto: E. Johansson

Finns det några grödor om ni skulle rekommendera att odla mer som semi-perenna grödor?
Odlar vinterportlack i ouppvärt växthus, sås sent på hösten skörd från oktober till maj. Efter frost vissnar den och blir slemmig 'som snor' men så fort det är någon grad varmt reser den sig och blir fin igen. Går då fint att plocka. Byter översta jordlagret i växthuset vartannat år. En planta vinterportlack kvar i ett hörn av växthuset som sen fröar av sig. Odlar sen tomat och basilika i växthuset.

Här odlas bland annat

Arter som ingick i frågeformuläret

<i>Allium fistulosum</i>	Piplök
<i>Allium tuberosum</i>	Kinesisk gräslök
<i>Blitum bonus-henricus</i>	Gode henriks målla
<i>Brassica oleracea var. ramosa</i>	Perenn grönkål
<i>Crambe maritima</i>	Strandkål
<i>Diplotaxis tenuifolia</i>	Sandsenap
<i>Hablitia tamnoides</i>	Kaukasisk rankspenat
<i>Hemerocallis sp.</i>	Daglilja
<i>Hosta sieboldiana</i>	Funkia
<i>Levisticum officinale</i>	Libbsticka
<i>Myrrhis odorata</i>	Spansk körvel
<i>Oxyria digyna</i>	Fjällsyra
<i>Rumex patientia</i>	Spenatskräppa
<i>Scorzonera hispanica</i>	Svartrot
<i>Sedum sarmentosum</i>	Löparfetblad

Ett urval andra intressanta växter

<i>Asparagus officinalis</i>	Sparris
<i>Allium scorodoprasum</i>	Skogslök, kajp
<i>Allium ameloprasum var. babingtonii</i>	Babington lök
<i>Allium ursinum</i>	Ramslök
<i>Campanula latifolia</i>	Hässleklocka
<i>Dystaenia takesimana,</i>	Ullungloka
<i>Fragaria vesca</i>	Smultron
<i>Helianthus strumosus</i>	Strävsolros
<i>Hylotelephium telephium</i>	Kärleksört
<i>Mentha</i>	Mynta
<i>Melissa officinalis</i>	Citronmeliss
<i>Rumex sanguineus</i>	Skogsskräppa
<i>Stachys affinis</i>	Korogi

Odlar kajp under bärhäggmispelhäck, äter den tills ramslöken kan skördas.

Använder gärna funkia i strutstadiet och helst odlar i större krukor eftersom det är snigelgodis.

Odlar svartrot som perenn både för blad och rot.

Smultron som marktäckare – 1 liter/dag skörd från midsommar, okänd sort vita och röda

Spenatskräppa växte fint i 20 år, dog ut, och har nu återplanterat den.

Korsnes/korogi kräver mycket vatten, sol och gödsel men blir stora och goda som krispigt tillägg på salladen.

Figur 17 Korogin är bäst att äta innan den får grönt.
Foto: A. Brunsell

Har massor av strutbräken men nu växer de nära skogsbrynet där de kan bre ut sig som de vill och inte bland växter som är känsliga för konkurrens. Ramslök är en bra kombo.

Finns fleråriga grönsaker som ni odlat tidigare och inte odlar nu?

Slutat med flerårig kål förutom strandkål eftersom den inte håller längre än vanlig tvåårig hos mig och är svår att skydda mot skadedjur i samplantering. Perenn kål övervintrat 2 år blommade och dog ut.

Har slutat med sockerrot. Trivdes ej.

Hade fint bestånd av myskmadra, men det är också hönsen som galna i. De har till och med ätit upp rötterna. Varför har hönsen tillgång till myskmadran undrar säkert vän av ordning? Det finns många fördelar med frigående höns när man har möjlighet att arbeta hemifrån och kan hålla ett öga på rovdjuren, framför allt får hönsen ett fullvärdigt liv.

Ogräs, sjukdomar och skadedjur

Inga sjukdomar, men kvickrot tar sig in från en vägren. Testar nu kvävning med hjälp av tidningar och kartong i kombo med nergrävd plåtbarriär tillika snigelhinder. Rotogräs bekämpas med kartong och tidningar vid anläggning av yta, sen täckodlas allt som går med skadat ensilage, halm, gräs eller ull. Resterande ogräs rensas manuellt.

Sniglar det största problemet på ettåriga växter. Perenner är skonade.

Kålväxter = rådjursgodis, kålfjärilar, jordloppor

Odlar sparris under ull, tar bort ullen och gödslar med tång en gång under våren, lägger tillbaka ullen.

I mån av tillgång på ull täcker jag också runt allt ettårigt som ska övervintra eller i alla fall stå kvar ett extra tag. Purjo, bladkål, brysselkål, vintersallat, bindsallat, persilja eftersom det både fördröjer tjälen och håller undan råddjuren. Denna ull får jag flytta till våren när jorden ska beredas. Den är också urtvättad på fett som rådjuren skyr, men kan istället användas som ogrässtoppare i gångar. Jag gör också grapefruktstora bollar som jag binder fast på armeringsjärn. De kan placeras i buskar och på ställen där heltäckt mark inte funkar.

Försäljning och marknadsföring

Jag odlar inte för försäljning men ställer ut mindre mängder av mitt överskott tex plantor på en cykelkälla vid vägen. Skulle antagligen kunna sälja mängder av skördad ramslök både på kärran och REKO-ring om jag tog mig tid.

Kärran vid vägen är uppskattad och ett promenadmål i byn. Den fick ett eget facebookkonto och instagramkonto sommaren -22 och mer än 100 följare på en vecka. Låter kanske inte så mycket men det är ju genuint intresserade människor som stannar och handlar. Omsättningen ökade från tresiffrigt till fyrsiffrigt på en vecka under jämförbar tid.

Sociala medier är för mig det viktigaste sättet att nå ut och en hemsida bra komplement för längre beskrivningar av olika grödor, recept, odlingstips.

Jag deltar i Trädgårdsdag och Skördefest i grannbyn med plantor (ca 2 500 besökare/tillfälle).

Vid enstaka tillfällen har jag torgat med plantor av fleråriga ätliga växter, vilket var ett uppskattat inslag och sålde bra.

Utmaningen med försäljning är att hinna med och med skördade grönsaker att förvara så det ser fräscht och aptitligt ut. Plantor är betydligt lättare att sälja och mer efterfrågade.

Groblad's Permakultur, Ylvali Falk Groblad
Lönashult

Figur 18 Ylvali Falk Groblad. Foto: D. Groblad

www.groblads.se

Besök 11 maj 2023

Odlingsbeskrivning

Skogsträdgård

Odlingszon 3, moränjord, odlat här sedan 2009, gödslar där det behövs med stallgödsel, flis, sågspån.

Figur 19 Skogsträdgården Groblad's

Här odlas bland annat

Arter som ingick i frågeformuläret

<i>Allium fistulosum</i>	Piplök
<i>Blitum bonus-henricus</i>	Gode Henriks målla
<i>Bunias orientalis</i>	Ryssgubbe
<i>Hosta sieboldiana</i>	Funkia
<i>Levisticum officinale</i>	Libbsticka
<i>Morus spp</i>	Mullbär blad
<i>Myrrhis odorata</i>	Spansk körvel
<i>Oxyria digyna</i>	Fjällsyra
<i>Rumex patientia</i>	Spenatskräppa
<i>Rumex rugosus</i>	Trädgårdssyra
<i>Scorzonera hispanica</i>	Svartrot

Ett urval andra intressanta växter

<i>Alliaria petiolata</i>	Löktrav
<i>Galium odoratum</i>	Myskmadra

Grödor

Finns det fleråriga grödor som ni skulle vilja prova men inte hittar plantmaterial till: flera olika perenna lökar, perenn kål, olika sorter ätliga liljor som är utvalda för ätlighet, funkia som är utvalda för ätlighet vore kul att testa.

Finns fleråriga grönsaker som ni odlat tidigare och inte odlar nu: strandkål - för mycket konkurrens trivs inte längre, förbereder andra bäddar.

Ogräs

Odlar råg, täcker och rensar för hand.

Sjukdomar och skadedjur

Inga skadedjur eller sjukdomar.

Utmaningar i odlingen

Tid är vår största utmaning.

Försäljning och marknadsföring

Vi säljer till en handelsbod, ICA Nära och privata kunder.

Försäljning och marknadsföring via REKO-ring och kontakter

Hur paketerar ni och förvarar era fleråriga grönsaker?

Förädlad i ca två år. Skördar ofta dagen innan vi åker till REKO-ringen.

Hur är efterfrågan på fleråriga grönsaker?

Bra i Älmhult eftersom det är internationellt. Säljer ätliga blombuketter och tebuketter.

Vad har ni för utmaningar med försäljning?

Stressigt att packa.

Er erfarenhet

Vad är era generella erfarenhet av odling av fleråriga grönsaker - är det något ni specifikt vill lyfta och berätta?

Vi anlade stora ytor under relativt kort tid vilket resulterade i att vi satsade mycket på täckande örter som har konkurrensfördel och snabbt skapar stora bestånd som lungrot, myntor, daggekåpa och spansk körvel. Nu håller vi på att odla fram växter som har fallit bort pga av konkurrens, för att odla i på fältodlingen - svartrot, piplok, gräslök, kåltistel, aralia, strandkål.

Fridens trädgård, David Källströmer
Nyköping

Figur 20 David Källströmer. Foto: J. Karlén

www.facebook.com/fridenstradgard

Besök 18 juli 2023

Odlingsbeskrivning

Skogsträdgård

Odlingszon 2, lera, 800 kvm, har odlat här sedan 2011. 2010 fanns här rabatter och groväng med hallon, vinbär och krusbär. 2016 började jag introducera ätbara träd och buskar, 2018 startade grönsaksodlingsföretag, satsar på perenna grödor pga det är mindre slit.

Jag gödslar främst med organiska material, urin (främst till träd och buskar), hönsgödsel från frigående höns oktober till maj, kvävefixerande buskar och örter. Höns och myskankor går fritt i skogsträdgården ibland. Har sått vitklöver 2023 i gången.

Vattnar bara med regnvatten.

Förberedelse av jorden innan odling

Vid nyetablering använder jag ibland markduk men alltid tillfälligt en säsong, sedan täckning med halm innan plantering.

Täcker med papp och halm, hästgödsel med torv från en granne bäddar med stockkant, vissa bäddar med biokol och flis.

Figur 21 Fridens trädgård

Här odlas bland annat

Arter som ingick i frågeformuläret

<i>Allium fistulosum</i>	Piplök
<i>Blitum bonus-henricus</i>	Gode henriks målla
<i>Claytonia sibirica</i>	Vårsköna
<i>Crambe maritima</i>	Strandkål
<i>Foeniculum vulgare</i>	Fänkål
<i>Hablitzia tamnoides</i>	Kaukasisk rankspenat
<i>Hemerocallis sp.</i>	Daglilja
<i>Hosta sieboldiana</i>	Funkia
<i>Levisticum officinale</i>	Libbsticka
<i>Morus spp</i>	Mullbär, blad
<i>Myrrhis odorata</i>	Spansk körvel
<i>Oxyria digyna</i>	Fjällsyra
<i>Rumex patientia</i>	Spenatskräppa
<i>Rumex rugosus</i>	Trädgårdssyra
<i>Scorzonera hispanica</i>	Svartrot
<i>Sedum sarmentosum</i>	Löparfetblad

Ett urval andra intressanta växter

<i>Campanula latifolia,</i>	Hässleklocka
<i>Clinopodium vulgare</i>	Bergmynta
<i>Malva alcea</i>	Rosenmalva
<i>Thymus vulgaris</i>	Timjan

Grödor

Finns det grödor som ni skulle vilja prova men inte hittar plantmaterial till?
Bitterkrassing

Finns fleråriga grönsaker som ni odlat tidigare och inte odlar nu?
Jag har odlat strandbeta och perenna kål

Varför har ni slutat odla dessa
Dålig övervintring

Ogräs

Täcker, handrensning och täta planteringar. Har revsmörblomma.

Sjukdomar och skadedjur

Har haft problem med lökblastmögel som troligtvis kom med sättlök. Slutade odla lök helt i flera år, är nu försiktig och säljer inte lökplantor för att förhindra spridning.

Jordloppor på pepparrot med flera. Spansk skogssnigel finns men inte så många.

Försäljning och marknadsföring

Mina kunder är främst privatpersoner men även restauranger då skörden är stor som ex rabarber.

Försäljning och marknadsföring via REKO-ring och försäljningskooperativet Bondens nära, nätverk samt gårdsförsäljning.

Det som säljer är det folk vet vad det är. Gör Skogsträdgårdssallad från maj-midsommar, har börjat effektivisera plockningen genom att odla mer av samma tillsammans, just nu är det mycket utspritt.

Skogsträdgårdssallad

Uppskattad, många stammisar som köper. Är godast i maj.

Svartrotsblad

Funkia

Myskmadra

Spansk körvel

Hässleklocka

Daglilja

Perenn lök

Trädgårdssyra

Viol kronblad

Tulpan kronblad

Sopp/paj mix

Uppskattas av kunder som kan använda den direkt

Perenn lök

Gode Henriks målla

Vitplister

Kungsmynta

Libbsticka

Brännässlor ibland

Korogi kräver skötsel och bra kompostjord. Kan bli 3 cm, tar upp alla lägger tillbaka bästa
Bäst råa är då krispiga, de kokta har varken smak eller textur.

Hur paketerar du och förvarar dina fleråriga grönsaker?

Buntar och plastpåsar främst förvaras i kyl men jag förädlar även del och försöker hitta på nya produkter. Jag har ett godkänt förädlingskök på gården där jag gör inläggningar, syrat, sylt, saft och torkar. Säljer produkterna genom kooperativet.

Hur är efterfrågan på fleråriga grönsaker?

Tycker att det finns ett intresse men inte hos den stora massan. Jag har stamkunder som köper återkommande. Sen säljer ju mer etablerade grödor ex sparris, rabarber och jordärtskocka mm bättre.

Vad har ni för utmaningar med försäljning?

Småskaligheten är ett problem om man ska sälja till restaurang/grossist för vanligt folk är det nog utbildning som behövs.

Kurser

Jag kommer att ha kurser nästa år med tema *Smak och mat*.

Har nu kurs en helg vår och höst om skogsträdgårdsodling, genom Studieförbundet.

Jag vill utveckla kursverksamheten – utbildning är bra och mer lönsam än odling.

Utmaningar i odlingen

Att få det sålt

Restauranger vill ha större mängd, ge för lite pengar

Privatpersoner är sega köper helst det dom känner igen

Lite problem med spenatskräppan som torkar in

Strandkål- svårt att etablera. Inga rapsbaggas och jordloppor på den platsen

Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson
Söderhamn

Figur 22 Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson. Foto: privat

www.ranbogarden.se

Har gett ut boken *Ranbo Trädgårdar* (2019), Julia Karmhag Olsson.

Besök 10 juli 2023

Odlingsbeskrivning

Upphöjda bäddar

Odlingszon 4-5

Jord: Alltifrån lera till sand i de olika odlingsområdena.

Gamla köksträdgården, 8-årig växtföljd mellan 2018 till 2022. From hösten 2022 fleråriga grönsaker.

Nya köksträdgården, 8-årig växtföljd mellan 2020-2021. 2022 markberedning med potatis. Våren 2023 plantering av vedartade växter samt fleråriga grönsaker.

Gödsling: kogödsel, löv, halm och annat täckmaterial.

Figur 23 Ranbogården odling i upphöjda bäddar

Här odlas bland annat

Arter som ingick i frågeformuläret

Allium fistulosum

Allium tuberosum

Blitum bonus-henricus

Brassica oleracea var. ramosa

Bunias orientalis

Claytonia sibirica

Crambe maritima

Diplotaxis tenuifolia

Foeniculum vulgare

Hablitzia tamnoides

Hemerocallis sp.

Hosta sieboldiana

Piplök

Kinesisk gräslök

Gode Henriks målla

Perenn grönkål

Ryssgubbe

Vårsköna

Strandkål

Sandsenap

Fänkål

Kaukasisk rankspenat

Daglilja

Funkia

<i>Levisticum officinale</i>	Libbsticka
<i>Mertensia maritima</i>	
<i>ssp. asiatica (simplicissima)</i>	Ostronört
<i>Morus spp</i>	Mullbär, blad
<i>Myrrhis odorata</i>	Spansk körvel
<i>Oxyria digyna</i>	Fjällsyra
<i>Plantago coronopus</i>	Strandkämpar
<i>Rumex patientia</i>	Spenatskräppa
<i>Rumex rugosus</i>	Trädgårdssyra
<i>Scorzonera hispanica</i>	Svartrot
<i>Sedum sarmentosum</i>	Löparfetblad
<i>Silene vulgaris</i>	Smällglim
<i>Tilia cordata</i>	Skogslind

Ett urval andra intressanta växter

<i>Beta trigyna,</i>	Kaukasusbeta
<i>Bistorta officinalis</i>	Stor ormröt
<i>Lathyrus tuberosus</i>	Knölvial
<i>Matteuccia struthiopteris</i>	Strutbräken
<i>Sanguisorba officinalis,</i>	Blodtopp
<i>Sium sisarum</i>	Socketrot

Finns det grödor som ni skulle vilja prova men inte hittar plantmaterial till?

Björnröt, jätterams, flera sorters pepparrot, torta, indiankål, Laportea canadensis, vipprams, Norrlandslök, backlök.

Finns fleråriga grönsaker som ni odlat tidigare och inte odlar nu? Varför har ni slutat odla dessa?

Kinesisk gräslök, strandbeta, potatisböna.

De verkar ha svårt att överleva i vår odlingszon eller så var de alldeles för sköra plantor när vi planterade ut dem. Men vissa av arterna ovan provar vi att plantera i år igen.

Skördar ni några växter med lie eller annat skördeverktyg?

Vi skördar stora mängder kirskaal och nässlor med sax för att ha kontroll på att vi samlar rätt blad. I övrigt har vi ännu så länge så pass små bestånd av de fleråriga grönsakerna att de endast kan skördas för hand.

Ogräs

Vi använder marktäckning med tidningar respektive mypexdukar.

Sjukdomar och skadedjur

Vi har inte haft några problem med sjukdom än... men vi har odlat så kort tid.

Skadedjur - kålmal på den fleråriga kålen.

Vilka utmaningar har ni i odlingen?

Ogräs och bevattning.

Försäljning och marknadsföring

Våra bestånd av fleråriga grönsaker är än så länge för små för att kunna skörda för försäljning. Men om några år kommer vi att börja fundera på frågor kring målgrupper mm.

Vad är era generella erfarenhet av odling av fleråriga grönsaker - är det något ni specifikt vill lyfta och berätta?

Hoppfullheten att all tid vi idagsläget lägger ner är en form av investerad tid när det gäller framtida resiliens, matförsörjning, ökning av biologisk mångfald etc etc

Ringve Botanical Garden, Væres Venner Fellehagen, Den Spiselig Hagen i Malvik, Stephen Barstow

Malvik och Trondheim, Norge

Figur 24 Stephen Barstow, Chicago visningsträdgård.

Besök 23 maj 2023

We are in Norwegian hardiness zone H4-5, although these aren't so relevant to perennial vegetables as they are designed for trees and bushes exposed to the air temperature. Snow cover is more important or at least an additional factor. I have very unreliable snow cover which means my perennials are much more exposed than 10-20 km inland where they have a reliable cover of snow protecting perennials.

Chicago visningsträdgård med lök - Perenna lökträdgården

<https://www.ntnu.edu/museum/the-onion-garden>

Trädgård

Etablerad 2017

Over 400 sorter lök från hela världen varav 100 botaniska arter och 60 som traditionella norska sorter som används som mat (de flesta användes traditionellt till mat).

Blommar från maj till oktober och är ett uppskattat utflyktsmål.

Ingen bevattning och ingen gödsling på 5 år. Det är inte mycket jobb att sköta den. Stephen och en frivillig person till plockar alla fröställningar innan de fröar av sig för att lökarna inte ska korsa sig och spridas för mycket. Lök erbjuds varje höst till medlemmar av KVANNs *Allium laug* (KVANN är systerorganisation till Sesam och og Frøsamlerne.)

Förberedelse av jorden innan odling

Grävde bort lerjorden till berggrunden och flydde på med lövkompost, svampkompost och trädgårdsjord. En del skogsarter trivdes inte tills man bytte till mer näringsrik jord.

Här odlas bland annat

Allium scordoprasum skulle kunna ersätta purjo i nordliga odlingszoner og er sannsynligvis geirlauken/garlic) til Vikingene.

Allium fistulosum växer väldigt olika har flere innsamlinger av en liten variant som växer tradisjonelt torrt på torvtak i Gudbrandsdalen.

Allium x cornutum (Johanneslök) skulle kunna vara ett komplement till schalottenlök, er hardfør og høstes midtsommer - lökarna är litt mindre, men goda.

Ramslök (*Allium ursinum*) växer fint här. På et av ursprungsplatsen lokalt (den nordligste lokaliteten i verden) är den uppgrävd och utrotad. Dyrkes materialet fra denne lokaliteten.

Seperlök (*Allium victorialis*), ramslök och andra naturligt skogslevande lökar trivdes inte från början utan fick mer humusrik jord lokalt. Seperlök trivs väldigt bra norröver och ger en väldigt god pesto. Seperlök växer inte tillbaka efter skörd, trivs bäst längre norrut.

Allium pskemense x fistulosum (Wietseslök) er en ny veldig produktiv hybrid krysset frem av en nederlandsk løkbonde Wietse Mellema.

Det er et stort mangfold av pollinerende insekter i denne hagen hele sommeren: både sommerfugler, villbier, humler og blomsterfluer.

Sjukdomar och skadedjur

Lite lökmal (*Acrolepiopsis assectella*) använder feromonfällor mot den.

Lite rost på hösten, men inte mycket, påverkar inte skörden.

Væres Venner Felleshagen

vaeresvenner.no

Trädgård

Trädgården är anlagd på åkermark som skulle bebyggas, Stephen säger att det nu är ett paradys med många fåglar och pollinerare. Man har ett 10 års arrende och kan förlänga 10 år till. Det är en gemensam odling (Økologisk dyrking uten bruk av plast – ingen fiberduk/plast jorddekke osv - og sosialt samvær). Odlingen ligger helt nära Strindfjorden utanför Trondheim.

Fuktig lerjord.

Trädgården med fleråriga grönsaker baserad på boken som Stephen har skrivit - *Around the World in 80 Plants* – men, med dubbelt så många arter. Den har planterats i olika sektioner som motsvarar olika världsdelar.

Figur 25 Væres Venner Felleshagen

Ogräs

Man har grävt ett 15–20 cm djupt dike med tidningspapper utmed kanterna, sedan fyllt halm för att hålla ute kvickrot, det fungerar bra.

Den Spiselige Hagen i Malvik, hemma hos Stephen Barstow

www.edimentals.com/blog

Odlingsbeskrivning

Trädgård

Hemma hos Stephen är det på sina ställen endast 10-20 cm jord. Har en sten som vittrar mycket och som bidrar till bördigheten på platsen. Den är väldigt mineralrik (fyllitt). Jorden är lätt kalkrik.

Figur 26 Stephen tar bort tunnan som skyddat *Aralia cordata*.

Här odlas bland annat

Listorna är från alla tre trädgårdar som Stephen Barstow har anlagt eller är med och sköter som vi besökte.

Arter som ingick i frågeformuläret

<i>Allium fistulosum</i>	Piplök
<i>Allium senescens</i>	Bredbladig kantlök
<i>Brassica oleracea var. ramosa</i>	Perenn grönkål
<i>Bunias orientalis</i>	Ryssgubbe
<i>Crambe maritima</i>	Strandkål
<i>Diplotaxis tenuifolia</i>	Sandsenap
<i>Foeniculum vulgare</i>	Fänkål (svår att övervintra)
<i>Hablitzia tamnoides</i>	Kaukasisk rankspenat
<i>Hemerocallis sp.</i>	Daglilja
<i>Hosta sieboldiana</i>	Funkia
<i>Levisticum officinale</i>	Libbsticka
<i>Morus spp</i>	Mullbär, blad
<i>Myrrhis odorata</i>	Spansk körvel
<i>Oxyria digyna</i>	Fjällsyra
<i>Rumex acetosa</i>	Ängssyra
<i>Rumex patientia</i>	Spenatskräppa
<i>Scorzonera hispanica</i>	Svartrot
<i>Sedum sarmentosum</i>	Löparfetblad

Ett urval andra intressanta växter

<i>Archangelica officinalis</i>	Vossekvanne
<i>Aegopodium podagraria</i>	Kirskål
<i>Allium stipitatum och andra arter</i>	Persian shallots
<i>Allium ursinum</i>	Ramslök
<i>Allium victorialis</i>	Segerlök

<i>Aralia cordata</i>	Udo
<i>Aralia elata</i>	Parkaralia
<i>Aralia racemosa</i>	Lundaralia
<i>Campanula latifolia</i>	Hässleklocka
<i>Cirsium oleraceum, Cirsium canum, Cirsium tuberosum, Cirsium setidens, Cirsium tuberosum</i>	Tistlar
<i>Crambe cordifolia</i>	Stäppkål
<i>Crambe orientalis</i>	Orientalisk strandkål
<i>Dystaenia takesimana</i>	Ullungloka
<i>Matteuccia struthiopteris</i>	Strutbräken
<i>Mertensia maritima</i> <i>ssp. asiatica (simplicissima)</i>	Ostronört. Denna växt har Barstow inte lyckats övervintra
<i>Oenanthe javanica</i>	Selleristäkra, Japanese water celery
<i>Ligularia fischeri</i>	Spindelstånds
<i>Mertensia ciliata</i>	Lundfjärva
<i>Taraxacum sp.</i>	Maskros flera olika arter och franska kultivarer
<i>Tragopogon porrifolius</i>	Äkta haverrot
<i>Ranunculus ficaria</i>	Svalört
<i>Rudbeckia laciniata</i>	Höstrudbeckia
<i>Zanthoxylum piperitum</i>	Japanskt pepparträd
<i>Zanthoxylum americanum</i>	Amerikanskt pepparträd
<i>Zanthoxylum schinifolium</i>	Koreanskt pepparträd

Stephens nya favoriter fleråriga grönsaker

Dessa har han upptäckt efter att han skrev boken, så de står inte med där.

Ligularia fischeri (gomchwi) kan lagas som spenat och blad kan användas som wrap. I think we need to do a proper analysis of potential alkaloids before scaling up (it's grown commercially in Korea, so there may be some studies there)

Rudbeckia laciniata

Another good productive perennial vegetable form North America that is now cultivated commercially in Korea, where the taste of Asteraceae is popular and familiar.

Allium stipitatum

Allium stipitatum, but there are other species also used in West Asia – commonly sold as ornamental onions at this time of year. It is productive here, but I've only grown it as a perennial, harvesting some of the bulbs and replanting. I think it is more productive than shallots.

Hur stor del av ditt grönsaksintag är fleråriga växter?

90 % är flerårigt under våren och försommarens 4 månader, resten av året 20-40 %

Siementarha, Tuukka Häkkinen
Livonsaari, Finland

Figur 27 Tuukka Häkkinen. Foto: J. Karlén

www.siementarha.fi

Besök 12 juni 2023

Odlingsbeskrivning

Radodling, trädgård

Siementarha ligger i Livonsaari, Nådendals skärgård, finsk odlingszon 1a. Jorden är mestadels nästan ren lera med ganska bra mullhalt pga. långvarig ekoodling. Jag använder naturgödsel från kor och hästar och i tillägg kommersiell pelleterad hönsködsel vid behov. Hela odlingen är ekocertifierad.

Pga. inriktning i fröproduktion har Siementarha många små åkerlappar som ligger i avstånd från varandra. Sammanlagt är odlingsarealen mindre än en hektar. Jag har odlat dessa åkerlappar 4-5 år. Radodling för fröproduktion.

Figur 28 Radodling strandkål till fröproduktion, Siementarha.

Jag har intresserat mig i fleråriga grönsaker många år, men jag har inte odlat dem till försäljning som grönsaker. Mitt syfte har varit att prova hur olika arter lämpar sig till husbehovsodling och sedan producera fröer av några grödor till hobbyodlare. Innan jag började fröproduktion jobbade jag i en andelsträdgård med fokus på (ettåriga) grönsaker och hade planer att utvidga sortimentet till fleråriga grönsaker men pga. bristande resurser blev dessa planer aldrig av.

Här odlas bland annat

<i>Allium fistulosum</i>	Piplök
<i>Brassica oleracea var. ramosa</i>	Perenn grönkål
<i>Crambe maritima</i>	Strandkål
<i>Diplotaxis tenuifolia</i>	Sandsenap
<i>Hablitzia tamnoides</i>	Kaukasisk rankspenat
<i>Levisticum officinale</i>	Libbsticka

Ett urval andra intressanta växter

<i>Lathyrus tubrosus</i>	Knölvial
<i>Oryza sativa</i>	Ris

Grödor

Finns det grödor som ni skulle vilja prova men inte hittar plantmaterial till?

Det har varit svårt att få tag på fröer eller plantor av fleråriga varianter av Brassica-kål. I år har jag äntligen fått fröer för att börja provodling.

Sjukdomar, skadedjur, ogräs

Hittills har det inte varit några märkvärdiga problem med skadedjur eller sjukdom.

Odlingsmängderna av fleråriga grönsaker är så små att ogräsbekämpning inte har betytt stort arbete.

Lite vattensork finns men det är inget problem om plantorna är starka och livskraftiga.

Försäljning och marknadsföring

Jag säljer inte fleråriga grönsaker, bara fröer av dem.

Din erfarenhet

Vad är era generella erfarenhet av odling av fleråriga grönsaker - är det något ni specifikt vill lyfta och berätta?

Det finns mycket att experimentera i odlingsteknik. När jag jobbade i en andelsträdgård och planerade kommersiell odling av fleråriga grönsaker (som komplement till ettåriga), tänkte jag att flerårigheten inte betyder att de skulle stanna "evigt" på samma plats. Man borde hitta ett lämpligt system för varje gröda, hur den kunde rotera i odlingen. För vissa grödor kunde det vara klokt att ha separata förökningsbäddar med moderplantor för vegetativ förökning.

Pähkinämies, Joel Rosenberg
Laitila, Finland

Figur 29 Joel Rosenberg. Foto: J. Karlén

www.syotavämetsäpuutarha.fi

Joel har gett ut boken *Syötävä metsäpuutarha* (Edible forest garden).

Besök 12 juni 2023

Cultivation description

Skogsträdgård/forest garden

Zone I, 2 km to zone II. The soil is mostly "Hietamoreeni" with grain size 0,02–0,2 mm plus rocks. I have grown something here since 2003. 6 ha total

Forest garden 1000 m² established and fenced 12 years ago. Annuals in separate garden.

I use horse manure (with peat), straw, woodchips, a little compost, urine, ash, limestone, comfrey or other green leaves. I try to keep plants mulched more or less but not feed them regularly.

Här odlas bland annat

Arter som ingick i frågeformuläret

<i>Allium fistulosum</i>	Piplök
<i>Allium senescens</i>	Bredbladig kantlök
<i>Blitum bonus-henricus</i>	Gode henriks målla
<i>Bunias orientalis</i>	Ryssgubbe
<i>Hablitzia tamnoides</i>	Kaukasisk rankspenat
<i>Hemerocallis sp.</i>	Daglilja

<i>Hosta sieboldiana</i>	Funkia
<i>Levisticum officinale</i>	Libbsticka
<i>Morus spp</i>	Mullbär, blad
<i>Rumex patientia</i>	Spenatskräppa
<i>Scorzonera hispanica</i>	Svartrot
<i>Tilia cordata</i>	Skogslind

Ett urval andra intressanta växter

<i>Campanula trachelium</i>	Nässelklocka
(tastier than hässleklocka <i>Campanula latifolia</i>)	
<i>Chaerophyllum bulbosum</i>	Rotkörvel
<i>Fragaria vesca</i>	Smultron
<i>Meum athamanticum</i>	Björnrot
<i>Pulmonaria mollis</i>	Mjuk lungört
<i>Tragopogon pratensis</i>	Ängshavrerot

Garlic is the easiest *Allium* to grow here, I grow it as a perennial.

Figur 30 Skogsträdgård med fleråriga grönsaker

Crops

Are there crops that you would like to try but cannot find planting material for?

Fresh seed of wild garlic is difficult to find, would love to grow more, but old seed isn't viable and plants are expensive.

Are there any perennial vegetables that you have grown in the past and are not growing now?

Apios americana, Babington leek, sea beet, maybe something else too I have tried. Hablitzia has not been happy here.

Why have you stopped growing these?

Poor harvest or plant death.

What challenges do you have in growing

Do you have problems with diseases?

No

Are there problems with pests?

Deer and hare sometimes eat some species like hosta.

Vattensork - har flyttat rotbitar av vallört 3-4 meter där den nu växer. Detta har bara hänt på en plats. Bocking 14 är frösteril, så kan inte vara frösådd.

How do you control weeds?

Some weeding sometimes, mulch, ground prep.

Sales and marketing

Family (4 kids) eats everything, but sometimes I sell plants.

How is the demand for perennial vegetables?

Interest is growing I think, the restaurants are next to ask.

Your experience

What is your general experience of growing perennial vegetables - is there anything specific you want to highlight and share?

I love the way I can move from plant grower to (hunter-)gatherer direction with them.

Taimitaivas, Heli Plattonen
Pirkkala, Finland

Figur 31 Heli Plattonen. Foto: J. Karlén

www.taimitaivas.com

Besök 13 juni 2023

Cultivation description

Plantskola, trädgård/ plant nursery, garden

Cultivation zone is II (very near III)

Last frost in mid-May

First frost late October

Soil is clay, which I have improved with organic materials (compost, manure, the leaves of trees, straw etc). I fertilize only with organic fertilizers (compost, manure)

500 species of perennials

Many pre-orders

In spring $\frac{1}{3}$ of sales at plant nursery, $\frac{2}{3}$ online.

Now in summer $\frac{1}{3}$ online, $\frac{2}{3}$ at plant nursery

I grow plants mostly in pots (for selling). I sell plants for planting, not just the edible part.

Här odlas bland annat

Arter som ingick i frågeformuläret

Allium fistulosum

Piplök

Allium tuberosum

Kinesisk gräslök

Blitum bonus-henricus

Gode Henriks målla

Crambe maritima

Strandkål

Diplotaxis tenuifolia

Sandsenap

<i>Hablitia tamnoides</i>	Kaukasisk rankspenat
<i>Hemerocallis sp.</i>	Daglilja
<i>Hosta sieboldiana</i>	Funkia
<i>Levisticum officinale</i>	Libbsticka
<i>Mertensia maritima</i>	
<i>ssp. asiatica (simplicissima)</i>	Ostronört
<i>Myrrhis odorata</i>	Spansk körvel
<i>Oxyria digyna</i>	Fjällsyra
<i>Rumex acetosa</i>	Ängssyra
<i>Rumex patientia</i>	Spenatskräppa

Ett urval andra intressanta växter

<i>Crambe cordifolia</i>	Stäppkål (turned out to be very tasty)
<i>Allium cernuum</i>	Prärielök
<i>Allium cepa var. viviparum</i>	Luftlök
<i>Allium ursinum</i>	Ramslök
<i>Angelica archangelica</i>	Kvanne
<i>Hylotelephium telephium</i>	Kärleksört
<i>Meum athamanticum</i>	Björnrot
<i>Rumex sanguineus var. sanguineus</i>	Skogsskräppa

Crops

I don't sell crops, only plants.

Figur 32 Plantskolan Taimitaivas Foto. J. Karlén

Are there any perennial vegetables that you have grown in the past and are not growing now?

Why have you stopped growing these?

I bought *Santolina rosmarinifolia* in Estonia, and they said, it is perennial also in Finland. It died, its not perennial here.

Allium tuberosum overwinters better than *A. senescens* All *Allium senescens* plants died

All *Allium senescens* plants died.

This summer I will have lots of new perennial vegetables and next spring I will see, if they have overwintered here.

How do you control weeds?

By weeding and organic cover

Sales and marketing

Who are your customers - individuals, restaurants, others?

So far my customers are individuals, I started my nursery in the summer of 2022. Hope this year I will have lots of new kinds of customers.

How do you sell and market (which economic models - organic, CSA, etc.)?

I sell plants here in my nursery and also in our webshop.

If you sell - how do you package and store your perennial vegetables?

To webshopcustomers I pack plants in paper and box.

How is the demand for perennial vegetables?

There is not very much demand now but I will write a book of perennial vegetables with good chef Emmiina Lehtonen and hope after that there is a lot of demand.

What are the challenges you face in selling?

People don't know how to use these plants. That's why there will be a lot of new recipes in our book. I, Heli Plattonen, and chef Emmiina Lehtonen will publish our book in the spring 2025. It will first be in Finnish but hopefully will be translated in Swedish too. Emmiina made already many recipes in the summer and they were super delicious.

Your experience

What is your general experience of growing perennial vegetables - is there anything specific you want to highlight and share?

In marketing it is good to inform, that perennials are more environmentally friendly than annuals. And you can harvest them very early in spring.

Odlingsbeskrivningar

Här följer odlingsbeskrivningar av ett urval grödor. De allmänna bedömningarna är odlarnas egna ord. Odlingsbeskrivningarna med sådd, plantavstånd, härdighet mm är en sammanfattning av odlarnas erfarenheter. I vissa fall står motsatta svar, det är så odlarna har svarat och kan tolkas så att grönsaken kan odlas på olika sätt eller att smaken upplevs olika.

Allium fistulosum Piplök

Figur 33 Piplök Ringve Botanical Garden

Figur 34 Piplök, radodling Groblad's. Foto: J. Karlén

Allmän bedömning: värdefull att odla, en av toppväxterna, favorit, god, lättodlad; lätt att använda och därför lätt att sälja; bedöms vara lättodlad av de flesta odlarna men några har problem med sjukdomar.

Delar man äter: blad, blommor

Frösås vår och höst, behöver inte stratifieras

Planteringsavstånd: 2–3 frö, 10 cm mellan plantor; i kluster 30 cm mellan, i rader med 20–30 cm mellan raderna; odlas tätt för tidig vårskörd och på större avstånd i fleråriga odlingar

Växer bra i alla jordar inklusive sandblandad jord och lerjord men trivs inte i konkurrens med ogräs. Kan kanske växa under ett enstaka träd men inte i en skogsdunge, den behöver sol och måste växa i framkant i skogsträdgård, halvskugga går bra

Härdigheten är god, minst zon 5.

Tid till ordentlig skörd 1–2 år

Skadedjursproblem - sniglar, lite lökbagge

Sjukdomar

De flesta odlare uppger att piplök är frisk och utan sjukdomar. Myrrhis, Skogsträdgårdens växter, Ringve Botanical Garden och Fridens trädgård rapporterar mögel, lökbladmögel eller rost. Ringve Botanical Garden har lite problem med lökmal (*Acrolepiopsis assectella*).

<i>Allium fistulosum</i> , Piplök	o = odlar nu	Odlingszon	Jord	Odlingsätt
Permakulturhaven Myrrhis, Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb, Danmark	o	Odlingszon 1	sand	radodling, alléodling, skogsträdgård, plantskola
Inspiratoriet, Cecil Rye Olsen, Danmark	o	Odlingszon 1	tung lera	skogsträdgård
Skogsträdgårdens växter, Hanna Jönsson	o	3	sandig morän	plantskola, trädgård
Gammalgård, Christina Meyer	o	4, norrsluttning	sand med bra mullhalt	skogsträdgård
Ätliga trädgården, Anette Brunsell	o	4	sand	skogsträdgård
Groblad's Permakultur, Ylvali Falk Groblad	o	3	moränjord	skogsträdgård
Fridens trädgård, David Källströmer	o	2	lera	skogsträdgård
Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson	o	4-5	alltifrån lera till sand	upphöjda bäddar
Væres Venner Fellehagen & Ringve Botanical Garden, Stephen Barstow, Norge	o	H 4-5*	kalk- och mineralrik lerjord	trädgård
Siementarha, Tuukka Häkkinen, Finland	o	3	lera med ganska bra mullhalt	radodling, trädgård
Pähkinämies, Joel Rosenberg, Laitila, Finland	o	Zon I**	morän (hietamoreeni)	skogsträdgård
Taimitaivas, Heli Plattonen, Finland	o	Zon II**	lera	plantskola, trädgård

* We are in Norwegian hardiness zone H4-5, although these aren't so relevant to perennial vegetables as they are designed for trees and bushes exposed to the air temperature. Snow cover is more important or at least an additional factor. I have very unreliable snow cover which means my perennials are much more exposed than 10-20 km inland where they have a reliable cover of snow protecting perennials.

** lägg till 1-2 zoner för att få motsvarande svensk odlingszon.

Blitum bonus-henricus Gode Henriks målla, lungrot

Figur 35 Gode Henriks målla. Gammelgård.

Figur 36 Gode Henriks målla, Groblad's. Foto: J. Karlén

Allmän bedömning: en av de bästa; kort skördesäsong, lätt att skörda 15 cm då helt mjäl i stjälken produktiv; hög produktivitet; har potential pga att den är så mångsidig bl a, broccoli, frö (på snudd till spannmål); väldigt god och väldigt produktiv - om den inte står för torrt; långsam att etablera sedan är den lättodlad, favorit; absolut favorit; skördas maj-juni och igen på hösten

I do not rate this very highly – Stephen Barstow; inte favorit, bitter smak - Cecil Rye Olsen

Lättodlad; långsam etablering men sedan lättodlad

Delar man äter: blad, blomskott, lite frö; kan användas till allt man skulle vilja använda spenat till; gör chips på bladen

Frösås vår och höst, frösår sig lätt

Planteringsavstånd 10 cm plantavstånd; avstånd mellan plantor 40 – 50 cm, 12 plantor per kvm; bildar bestånd

Jordar växer bra på de flesta jordar; odlar i ett surjordsparti med rabattjord, högre pH

Härdighet god, minst till zon 5

Odlar under träd men tror inte på full skugga, halvskugga, tål lite skugga

Tid till ordentlig skörd 2–3 år

Sjukdomar

Blir lite gul om det är torka, prickar på hösten (kan vara rost?), kapar den på hösten, nya fina blad kommer efter det

Skadedjur

De flesta odlare rapporterar inga skadedjur. Eventuellt sork, mycket bärfisar

<i>Blitum bonus-henricus</i> Gode henriks målla, lungrot	o = odlar nu	Odlingszon	Jord	Odlingssätt
Permakulturhaven Myrrhis, Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb, Danmark	o	Odlingszon 1	sand	radodling, alléodling, skogsträdgård, plantskola
Inspiratoriet, Cecil Rye Olsen, Danmark	o	Odlingszon 1	tung lera	skogsträdgård
Skogsträdgårdens växter, Hanna Jönsson	o	3	sandig morän	plantskola, trädgård
Gammalgård, Christina Meyer	o	4, norrslutning	sand med bra mullhalt	skogsträdgård
Ätliga trädgården, Anette Brunsell	o	4	sand	skogsträdgård
Groblad's Permakultur, Ylvali Falk Groblad	o	3	moränjord	skogsträdgård
Fridens trädgård, David Källströmer	o	2	lera	skogsträdgård
Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson	o	4-5	alltifrån lera till sand	upphöjda bäddar
Pähkinämies, Joel Rosenberg, Laitila, Finland	o	Zon I**	morän (hietamoreeni)	skogsträdgård

** lägg till 1–2 zoner för att få motsvarande svensk odlingszon.

Brassica oleracea var. *ramosa* Perenn grönkål

Figur 37 Provodling av flerårig kål, Permakulturhaven, Myrrhis

Allmän bedömning: svår att få att överleva vintern och skadedjur, olika plantor smakar olika, god; växer snabbt

Delar man äter: blad, skott och blomknoppar

Förökning frö och sticklingar; sticklingar i september (Myrrhis)

Planteringsavstånd 50 – 60 cm

Skuggtålig/passar under träd - nej

Lättodlad men svår att få att överleva vintern och skadedjur

Härdighet Myrrhis (zon 1) *most winters, to about -15C*, Inte imponerande i zon 3–4; överlevde inte zon 4; *tveksam i zon 3*

Tid till ordentlig skörd - 6 månader till 2 år

Skadedjur

Insekter, sniglar och rådjur

Svårt att skydda mot skadedjur i samplantering

Sjukdomar

Inga

<i>Brassica oleracea</i> var. <i>ramosa</i>, Perenn grönkål	o = odlar nu p = provodlar s = slutat odla	Odlingszon	Jord	Odlingsätt
Permakulturhaven Myrrhis, Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb, Danmark	o	Odlingszon 1	sand	radodling, alléodling, skogsträdgård, plantskola
Skogsträdgårdens växter, Hanna Jönsson	o	3	sandig morän	plantskola, trädgård
Gammelgård, Christina Meyer	o	4, norrsluttning	sand med bra mullhalt	skogsträdgård
Ätliga trädgården, Anette Brunsell	s	4	sand	skogsträdgård
Fridens trädgård, David Källströmer	s	2	lera	skogsträdgård
Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson	p	4-5	alltifrån lera till sand	upphöjda bäddar
Væres Venner Fellestagen & Ringve Botanical Garden, Stephen Barstow, Norge	p	H 4-5*	kalk- och mineralrik lerjord	trädgård
Siementarha, Tuukka Häkkinen, Finland	p	3	lera med ganska bra mullhalt	radodling, trädgård

* We are in Norwegian hardiness zone H4-5, although these aren't so relevant to perennial vegetables as they are designed for trees and bushes exposed to the air temperature. Snow cover is more important or at least an additional factor. I have very unreliable snow cover which means my perennials are much more exposed than 10-20 km inland where they have a reliable cover of snow protecting perennials.

Claytonia sibirica Vårsköna

Figur 38. Vårsköna samodling, Skogsträdgårdens växter.

Allmän bedömning: hög produktivitet; klipp för kontinuerlig skörd; god produktivitet, kort säsong bra under bärbuskar; halvdålig marktäckande förmåga, mycket ogräs, skördar när den växer starkast; inte odlat i större skala men poppar upp lite överallt blir då svårskördad; inte produktiv; skördar genom att klippa med sax eller kniv till bladbasen, krävs ogräsfritt vid skörd; jordig smak som inte passar alla, mycket produktiv under lång period

Delar man äter: blad, blommor, skott

Förökning frö, självsår sig, höst, svår att gro

Planteringsavstånd 20 – 40 cm; mattbildande

Härdighet god; får se om den klarar zon V.

Tid till ordentlig skörd 1 säsong till 2 år

Skadedjur

Inga

Sjukdomar

Svampangrepp mitt i sommaren (Skogsträdgårdens växter)

<i>Claytonia sibirica</i>, Vårsköna	o = odlar nu p = provodlar s = slutat odla	Odlingszon	Jord	Odlingsätt
Inspiratoriet, Cecil Rye Olsen, Danmark	s	Odlingszon 1	tung lera	skogsträdgård
Skogsträdgårdens växter, Hanna Jönsson	o	3	sandig morän	plantskola, trädgård
Gammelgård, Christina Meyer	o	4, norrsluttning	sand med bra mullhalt	skogsträdgård
Groblad's Permakultur, Ylvali Falk Groblad	s	3	moränjord	skogsträdgård
Fridens trädgård, David Källströmer	o	2	lera	skogsträdgård
Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson	p	4-5	alltifrån lera till sand	upphöjda bäddar

Crambe maritima Strandkål

Figur 39 Strandkål, Væres Venner Felleshagen, Norge.

Figur 40 Fröproduktion strandkål, Siementarha, Finland.

Allmän bedömning: växer och övervintrar bra (zon 3) även i lerjord; lite svåretablerad känslig för röta; hög produktivitet; god; ja, en delikatess! Blekta vårskott/blad av strandkål är

"den bästa kålen" jag har ätit, krispig och saftig, helt utan beska; trivs inte i konkurrens med ogräs; smakar inte bra på sommaren; Known as King of the vegetables, eaten by presidents and royalty in the past

Delar man äter: blad, skott och blomknoppar; tänker bleka bladen

Förökning med frö och sticklingar. delade plantor och tunna rötter; frösådd, vinter- eller vårsådd inomhus (köldbehandling 1 månad om man först knäcker skalet), höst; svår att gro; Förökning med rotskott kunde kanske ge tillräckligt bra produktivitet, men jag har inte erfarenhet om odling till försäljning (Siementarha)

Planteringsavstånd 30 – 50 cm

Jordar genomsläpplig och fuktighetshållande; går bra i lera med ganska bra mullhalt; odlade i mycket tång.

Härdighet tveksam pga sen vårfröst, väta (zon 3); may need to be mulched to protect in winter in colder climates without snow cover; minst zon V

Tid till ordentlig skörd 2–4 år; Stephen Barstow har plantor som är 40 år gamla

Skadedjur

Resistant against most pests of the Brassica family

Kålväxters skadedjur; kålvivlar; kålfjäril och sniglar

Rapsbaggar

De flesta odlarna har angett att de inte har skadedjur.

Sjukdomar

Resistant against most diseases of the Brassica family

Röta (Skogsträdgårdens växter)

De flesta odlarna har angett att de inte har sjukdomar.

<i>Crambe maritima</i>, Strandkål	o = odlar nu s = slutat odla	Odlingszon	Jord	Odlingsätt
Permakulturrhaven Myrrhis, Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb, Danmark	o	Odlingszon 1	sand	radodling, alléodling, skogsträdgård, plantskola
Skogsträdgårdens växter, Hanna Jönsson	o	3	sandig morän	plantskola, trädgård
Gammelgård, Christina Meyer	o	4, norrsluttning	sand med bra mullhalt	skogsträdgård

Ätliga trädgården, Anette Brunsell	o	4	sand	skogsträdgård
Groblad's Permakultur, Ylvali Falk Groblad	s	3	moränjord	skogsträdgård
Fridens trädgård, David Källströmer	o	2	lera	skogsträdgård
Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson	o	4-5	alltifrån lera till sand	upphöjda bäddar
Væres Venner Fellehagen & Ringve Botanical Garden, Stephen Barstow, Norge	o	H 4-5*	kalk- och mineralrik lerjord	trädgård
Siementarha, Tuukka Häkkinen, Finland	o	3	lera med ganska bra mullhalt	radodling, trädgård
Pähkinämies, Joel Rosenberg, Laitila, Finland	s	Zon I**	morän (hietamoreeni)	skogsträdgård
Taimitaivas, Heli Plattonen, Finland	o	Zon II**	lera	plantskola, trädgård

* We are in Norwegian hardiness zone H4-5, although these aren't so relevant to perennial vegetables as they are designed for trees and bushes exposed to the air temperature. Snow cover is more important or at least an additional factor. I have very unreliable snow cover which means my perennials are much more exposed than 10-20 km inland where they have a reliable cover of snow protecting perennials.

** lägg till 1–2 zoner för att få motsvarande svensk odlingszon.

Diplotaxis tenuifolia Sandsenap

Figur 41 Sandsenap, Hornudden

Allmän bedömning: lätt att sälja; hög produktivitet; ganska lång skördetid; favorit - bladen i sallad och pesto; I grow this has maybe been run over I love the flowers and leaves, some years its been a little invasive; leaves small, but potentially in mixed salads

Har gjort försök, dålig övervintring, problem med etablering, har problem med jordloppor, rapsbaggar - har gett upp odlingen av denna (Fridens trädgård)

Delar man äter: blad, skott, blomma

Förökning. Frö, sås på våren; självsår, sprider sig snabbt från frö

Planteringsavstånd 5 cm, odlar i hela bädden

Jordar växer bra även i lerjord; fuktighetshållande rabattjord

Inte skuggtålig, skuggläget har färre skadedjursangrepp och växte bättre, halvskugga är bra

Härdighet klarar inte zon V

Tid till ordentlig skörd några månader – 1 år

Skadedjur

Vissa skadedjursproblem; jordloppor, kålfjärilar; inga hos Skogsträdgårdens växter
Mycket mindre utsatt för skadedjur än ettårig Brassica-kål, lite angrepp av jordloppor

Sjukdomar

Phyllotreta är ett stort problem (Taimitaivas)

<i>Diplotaxis tenuifolia</i>, Sandsenap	o = odlar nu s = slutat odla	Odlingszon	Jord	Odlingsätt
Permakulturhaven Myrrhis, Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb, Danmark	o	Odlingszon 1	sand	radodling, alléodling, skogsträdgård , plantskola
Inspiratoriet, Cecil Rye Olsen, Danmark	o	Odlingszon 1	tung lera	skogsträdgård
Gammelgård, Christina Meyer	o	4, norrsluttning	sand med bra mullhalt	skogsträdgård
Ätliga trädgården, Anette Brunsell	o	4	sand	skogsträdgård
Groblad's Permakultur, Ylvali Falk Groblad	s	3	moränjord	skogsträdgård
Fridens trädgård, David Källströmer	s	2	lera	skogsträdgård
Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson	o	4-5	alltifrån lera till sand	upphöjda bäddar
Væres Venner Fellehagen & Ringve Botanical Garden, Stephen Barstow, Norge	o	H 4-5*	kalk- och mineralrik lerjord	trädgård
Siementarha, Tuukka Häkkinen, Finland	o	3	lera med ganska bra mullhalt	radodling, trädgård
Taimitaivas, Heli Plattonen, Finland	o	Zon II*	lera	plantskola, trädgård

* We are in Norwegian hardiness zone H4-5, although these aren't so relevant to perennial vegetables as they are designed for trees and bushes exposed to the air temperature. Snow cover is more important or at least an additional factor. I have very unreliable snow cover which means my perennials are much more exposed than 10-20 km inland where they have a reliable cover of snow protecting perennials.

** lägg till 1–2 zoner för att få motsvarande svensk odlingszon.

Habitzia tamnoides Kaukasisk rankspenat

Figur 42 Kaukasisk rankspenat som växer mot byggnadsvägg, Siementarha.

Figur 43 Tidiga vårskott kaukasisk rankspenat.

Allmän bedömning: Producerar mycket bladmassa tidigt på våren, men vet inte vilken odlingsteknik skulle passa till kommersiell odling; Probably my favourite perennial vegetable (Stephen Barstow); It's not super prolific, it grows as the garden has matured, I think they want their own space, surviving but not thriving, a bit fussy don't like the cold, dry should be cared for like annual crop I like the taste, my garden is too wild (Cecil Rye Olsen); Absolut odlingsvärda

Delar man äter: unga skott och blad, färska skott, sallad, bladmixer

Förökning med frö eller delning, vintersådd inomhus med kylbehandling ca. en månad, vinter eller 10 dagar i kylan, vårsådd

Planteringsavstånd - 1 m, 30 cm i rader, minst 30 cm

Jordar: Har odlat i mycket humusrik kompostmylla med grovt grus i botten; genomsläpplig; fuktighetshållande, mycket torrt

Skuggtålig - ja; nej – för torrt

Härdighet varierar beroende på växtplats (David Källströmer), mycket härdig (Stephen Barstow); minst zon 5

Tid till ordentlig skörd 2–3 år; Stephen Barstow får över 200 skott på en planta; första skörden i mars (Tuukka Häkkinen)

Skadedjur

Endast Siementarha uppger skadedjur – ett okänt skadedjur som gör hål på bladen men det verkar inte göra stor skada.

Sjukdomar

Inga

<i>Hablitzia tamnoides</i>, Kaukasisk rankspenat	o = odlar nu p = provodlar	Odlingszon	Jord	Odlingsätt
Permakulturhaven Myrrhis, Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb, Danmark	o	Odlingszon 1	sand	radodling, alléodling, skogsträdgård, plantskola
Inspiratoriet, Cecil Rye Olsen, Danmark	o	Odlingszon 1	tung lera	skogsträdgård
Gammelgård, Christina Meyer	o	4, norrluttnin g	sand med bra mullhalt	skogsträdgård
Ätliga trädgården, Anette Brunsell	o	4	sand	skogsträdgård
Fridens trädgård, David Källströmer	o	2	lera	skogsträdgård
Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson	p	4-5	alltifrån lera till sand	upphöjda bäddar
Væres Venner Felleshagen & Ringve Botanical Garden, Stephen Barstow, Norge	o	H 4-5*	kalk- och mineralrik lerjord	trädgård
Siementarha, Tuukka Häkkinen, Finland	o	3	lera med ganska bra mullhalt	radodling, trädgård
Pähkinämies, Joel Rosenberg, Laitila, Finland	o	Zon I **	morän (hietamoreeni)	skogsträdgård

Taimitaivas, Heli Plattonen, Finland	o	Zon II **	lera	plantskola, trädgård
---	---	-----------	------	-------------------------

* We are in Norwegian hardiness zone H4-5, although these aren't so relevant to perennial vegetables as they are designed for trees and bushes exposed to the air temperature. Snow cover is more important or at least an additional factor. I have very unreliable snow cover which means my perennials are much more exposed than 10-20 km inland where they have a reliable cover of snow protecting perennials.

** lägg till 1–2 zoner för att få motsvarande svensk odlingszon.

Oxyria digyna Fjällsyra

Figur 44 Fjällsyra, Væres Venner Felleshagen, Norge.
Foto: A. Sjöberg

Figur 45 Fjällsyra, Skogsträdgårdens växter

Allmän bedömning: god syrlig smak; går bra att mjölksyra, mycket uppskattad, går bra att klipp för andra skörd; som trädgårdssyra fsat mindre ingen fördel; favorit, god, neutral till syrlig och unga blad är goda hela säsongen. Här helt ok storlek, större blad än vinterportlak; Useful for mountain areas but less productive than sorrels (*Rumex acetosa*) Stephen Barstow.

Lättodlad med varning för att den kan bli ett ogräs; ja; No, not in lowlands

Delar man äter: blad, blomma, frön

Förökning frö, självsår sig villigt, vår, höst, vinter

Planteringsavstånd tätt, 20–30 cm, god marktäckande förmåga

Skuggtålig: flera säger ja, en odlare menar att den inte är skuggtålig

Härdighet god, minst till zon 5

Tid till ordentlig skörd 1 säsong, 1 – 2 år

Skadedjur

Små skalbaggar (obestämd art)

Sjukdomar

Inga men kan ha prickar på bladen

<i>Oxyria digyna</i>, Fjällsyra	o = odlar nu p = provodlar	Odlingszon	Jord	Odlingsätt
Skogsträdgårdens växter, Hanna Jönsson	o	3	sandig morän	plantskola, trädgård
Gammelgård, Christina Meyer	o	4, norrsluttning	sand med bra mullhalt	skogsträdgård
Ätliga trädgården, Anette Brunsell	o	4	sand	skogsträdgård
Groblad's Permakultur, Ylvali Falk Groblad	o	3	moränjord	skogsträdgård
Fridens trädgård, David Källströmer	p	2	lera	skogsträdgård
Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson	o	4-5	alltifrån lera till sand	upphöjda bäddar
Væres Venner Fellehagen & Ringve Botanical Garden, Stephen Barstow, Norge	o	H 4-5*	kalk- och mineralrik lerjord	trädgård
Taimitaivas, Heli Plattonen, Finland	p	Zon II**	lera	plantskola, trädgård

* We are in Norwegian hardiness zone H4-5, although these aren't so relevant to perennial vegetables as they are designed for trees and bushes exposed to the air temperature. Snow cover is more important or at least an additional factor. I have very unreliable snow cover which means my perennials are much more exposed than 10-20 km inland where they have a reliable cover of snow protecting perennials.

** lägg till 1–2 zoner för att få motsvarande svensk odlingszon.

Rumex acetosa Ängssyra

Figur 46 Ängssyra, Væres Venner Fellehagen, Norge.
Foto: A. Sjöberg

Allmän bedömning: hög produktivitet, men inte välsmakande; yes well liked; Går bra att mjölksyra, mycket uppskattad, går bra att klipp för andra skörd; som trädgårdssyra fast mindre ingen fördel; two periods of harvest - early spring and fall, so easy to grow always fresh leaves; I like it's earliness and second harvest in autumn

Delar man äter: skott, blad

Förökning frö, delning för vildinsamlade varianter, självförökning genom frö

Planteringsavstånd 30 cm i rader

Jordar not the shallowest as the tap root is long.

Skuggtålig, tål lätt skugga

Härdighet god minst zon 5.

Tid till ordentlig skörd 1–2 år

Skadedjur

Sniglar, eventuellt sork

Sjukdomar

Inga

<i>Rumex acetosa</i> , ängssyra	o = odlar nu p = provodlar v = vildinsamlad	Odlingszon	Jord	Odlingsätt
Permakulturhaven Myrrhis, Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb, Danmark	o	Odlingszon 1	sand	radodling, alléodling, skogsträdgård, plantskola
Inspiratoriet, Cecil Rye Olsen	o	Odlingszon 1	tung lera	skogsträdgård
Groblad's Permakultur, Ylvali Falk Groblad	v	3	moränjord	skogsträdgård
Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson	v	4-5	alltifrån lera till sand	upphöjda bäddar
Væres Venner Fellehagen & Ringve Botanical Garden, Stephen Barstow, Norge	o	H 4-5*	kalk- och mineralrik lerjord	trädgård
Pähkinämies, Joel Rosenberg, Laitila, Finland	v	Zon I **	morän (hietamoreeni)	skogsträdgård
Taimitaivas, Heli Plattonen, Finland	p	Zon II **	lera	plantskola, trädgård

* We are in Norwegian hardiness zone H4-5, although these aren't so relevant to perennial vegetables as they are designed for trees and bushes exposed to the air temperature. Snow cover is more important or at least an additional factor. I have very unreliable snow cover which means my perennials are much more exposed than 10-20 km inland where they have a reliable cover of snow protecting perennials.

** lägg till 1–2 zoner för att få motsvarande svensk odlingszon.

Rumex patientia Spenatskräppa

Figur 47 Spenatskräppa, odling upphöjd bädd, Ranbogården.

Allmän bedömning: lättodlad; god och produktiv, mycket tidig; hög produktivitet; väldigt tidig, och där är bladen inte så syrliga. Kommer igen till hösten efter blomning; fröna gror snabbt och plantorna växer snabbt; Skär ner den 2-3 ggr per säsong och skördar nya blad; I like it's earliness and second harvest in autumn, Good taste, not too sour

Delar man äter: blad, stjälk

Förökning frö eller delning, frösådd vår, höst, vinter

Planteringsavstånd 20–30 cm

Skuggtålig/passar under träd: ja; nej trivs bäst i soliga lägen

Härdigheten är god minst till zon 5

Tid till ordentlig skörd: 1–2 år; andra säsongen

Skadedjur

Små skalbaggar, tidig skörd för att undvika angripna blad; inga

Sjukdomar

Inga

<i>Rumex patientia</i>, spenatskräppa	o = odlar nu p = provodlar	Odlingszon	Jord	Odlingsätt
Permakulturhaven Myrrhis, Karoline Nolsø Aaen och Tycho Holcomb, Danmark	o	Odlingszon 1	sand	radodling, alléodling, skogsträdgård, plantskola
Skogsträdgårdens växter, Hanna Jönsson	o	3	sandig morän	plantskola, trädgård
Gammelgård, Christina Meyer	o	4, norrsluttning	sand med bra mullhalt	skogsträdgård
Ätliga trädgården, Anette Brunsell	o	4	sand	skogsträdgård
Groblad's Permakultur, Ylvali Falk Groblad	o	3	moränjord	skogsträdgård
Fridens trädgård, David Källströmer	o	2	lera	skogsträdgård
Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson	o	4-5	alltifrån lera till sand	upphöjda bäddar
Væres Venner Fellehagen & Ringve Botanical Garden, Stephen Barstow, Norge	o	H 4-5*	kalk- och mineralrik lerjord	trädgård

Pähkinämies, Joel Rosenberg, Laitila, Finland	o	Zon I**	morän (hietamoreeni)	skogsträdgård
Taimitaivas, Heli Plattonen, Finland	p	Zon II**	lera	plantskola, trädgård

* We are in Norwegian hardiness zone H4-5, although these aren't so relevant to perennial vegetables as they are designed for trees and bushes exposed to the air temperature. Snow cover is more important or at least an additional factor. I have very unreliable snow cover which means my perennials are much more exposed than 10-20 km inland where they have a reliable cover of snow protecting perennials.

** lägg till 1–2 zoner för att få motsvarande svensk odlingszon.

Rumex rugosus Trädgårdssyra

Figur 48 Radodling trädgårdssyra, Groblad's. Foto: J. Karlèn

Figur 49 Trädgårdssyra, Groblad's. Foto: J. Karlèn

Allmän bedömning: Hög produktivitet; Ja, man känner igen den, så är den lätt att sälja; jättegod mjölksyrad, salladsmixer, även stjälken god i maj, bladen blir mycket stora på hösten, behöver klippa ner nära skörd för att få lagom stora blad; produktiv, smaken kul med syran använder i salladsmixar, avbrott till mildare smaker; mycket välsmakande och även vacker i sallader och andra rätter. Detta gör den lätt att sälja; används i salladsmix har provat att klippa ner med gott resultat; A favorite, super easy to grow patches all over the garden, we eat leaves in early spring, wonderful in spring because of mild taste; lättodlad; nja - skjöldsyra är bättre och snyggare, trädgårdssyra blir väldigt ful

Delar man äter: blad

Förökning: frö

Planteringsavstånd 20 x 20 cm

Skuggtålig: nej men sätter inte frö i skuggan; hyfsad har odlat i halvskugga och sol; tål lätt skugga

Härdig minst zon 5

Tid till ordentlig skörd - 1 år, andra säsongen

Skadedjur

Små hål på bladen i mitten av sommaren, inget problem; kaniner

Sjukdomar

Inga

<i>Rumex rugosus</i>, trädgårdssyra	o = odlar nu	Odlingszon	Jord	Odlingssätt
Inspiratoriet, Cecil Rye Olsen, Danmark	o	Odlingszon 1	tung lera	skogsträdgård
Gammelgård, Christina Meyer	o	4, norrsluttning	sand med bra mullhalt	skogsträdgård
Groblad's Permakultur, Ylvali Falk Groblad	o	3	moränjord	skogsträdgård
Fridens trädgård, David Källströmer	o	2	lera	skogsträdgård
Ranbogården, Richard, Annika och Julia Karmhag Olsson	o	4-5	alltifrån lera till sand	upphöjda bäddar

Referenser

- Ciotir, Claudia et al. 2019. "Building a Botanical Foundation for Perennial Agriculture: Global Inventory of Wild, Perennial Herbaceous Fabaceae Species." *Plants, People, Planet* (December 2018): 1–12.
- Crawford, Martin. 2012. *How to Grow Perennial Vegetables Low-Maintenance, Low-Impact Vegetable Gardening*. Cambridge: Green books.
- Crews, Timothy E., Brian E. Rumsey, Crews Timothy, and Brian E. Rumsey. 2017. "What Agriculture Can Learn from Native Ecosystems in Building Soil Organic Matter: A Review." *Sustainability* 9(4): 1–18.
- FOA. 2013. "Perennial Crops for Food Security." In *Proceedings of the FAO Expert Workshop*, eds. Caterina Batello et al. Rome.
- Foley, Jonathan A. et al. 2011. "Solutions for a Cultivated Planet." *Nature* 478(7369): 337–42.
- Niles, Meredith T et al. 2018. "Climate Change Mitigation beyond Agriculture: A Review of Food System Opportunities and Implications." *Renewable Agriculture and Food Systems* 33: 297–308.
- Sjöberg, Annevi, Philipp Weiss, and Daniel Larsson. 2016. *Fleråriga Grönsaker: Upptäck, Odl, Njut*. Stjärnsund: Hälsingbo Skogsträdgård HB.
- Sollen-Norrin, Maya, Bhim Bahadur Ghaley, and Naomi Laura Jane Rintoul. 2020. "Agroforestry Benefits and Challenges for Adoption in Europe and Beyond." *Sustainability* 12.
- Toensmeier, Eric, Rafter Ferguson, and Mamta Mehra. 2020. "Perennial Vegetables: A Neglected Resource for Biodiversity, Carbon Sequestration, and Nutrition." *Plos One*: 1–19.
- Willett, Walter et al. 2019. "Food in the Anthropocene: The EAT–Lancet Commission on Healthy Diets from Sustainable Food Systems." *The Lancet* 393(10170): 447–92.